

Institutt for ingeniørvitenskap og sikkerhet

Frivillig arbeid i kriserammede områder, og konsekvenser av dette arbeidet på enkeltindividet

En casestudie av norske frivillige som reiste til Hellas under flyktningkrisen i perioden 2015-2016

Naska Xas

Masteroppgave i samfunnsikkerhet, fordypning i sikkerhet og beredskap i nordområdene, juni 2017

Antall ord: 20365

«Hva gjør du når leiren har 4000 flyktninger, men kun har plass til 1500 inne i telt? Og når man ikke har nok tepper og mat til alle? Herregud det var forferdelig der og da, alt jeg ønsket var å gråte av frustrasjon, men det kunne jeg ikke – vi var deres eneste håp. Fortsatt er det vanskelig å tenke på de menneskene som vi måtte avvise. Sånne ting gjør noe med deg som menneske»

Bilde: Flyktningleir ved grenseovergangen Idomeni, mellom Hellas og Makedonia (Hammer, 2016).

Forord

Som femåring satt jeg ofte utenfor en liten skole, bygget av leire, i en liten landsby som het «Koya» i Irak. Jeg kikket inn gjennom vinduet til klasserommet der førsteklasinger ble undervist. Ivrig og nysgjerrig fulgte jeg med på det som foregikk og drømte om å få delta.

Takket være mine foreldre og en lærer som oppdaget interessen min, gikk drømmen i oppfyllelse – dette til tross for at jeg bare var fem år. Å få høyere utdanning var likevel ikke en selvfølge for en flyktningfamilie som levde under krig og svært vanskelige leveforhold. Det føles derfor svært vemodig å levere fra seg denne masteroppgaven, den innebærer et sluttmaal på en veldig lang og innholdsrik reise.

Jeg ønsker å takke min veileder Maria Hammer. Takk for gode råd, veiledning og motivasjonen du har gitt meg. Takk til informantene som har gitt av deres tid og stilt opp til denne studien. Jeg ønsker også å rette en stor takk til mine gode venner Ingrid.K, André.K, Hezha.R, Maria.E, Vegard.H og Silje Susanne.P. Takk for at dere har støttet meg, stilte opp, og motivert meg til å gjennomføre dette arbeidet til tross for et svært vanskelig år preget av dyp sorg, håpløshet og tårer. Uten dere ville jeg verken klart å gjennomføre dette arbeidet eller klart å ta tilbake hverdagen min.

Til slutt ønsker å jeg takke mine søsken, for den enorme støtten dere har gitt meg gjennom hele utdanningsforløpet mitt. Dere har vært heiagjengen og motivasjonskilden min hele veien til mål!

Dedikert til min elskede pappa:

Kjære, pappa

Selv om du ikke lenger er her blant oss, vil alt jeg gjør fortsatt handle om å gjøre deg stolt.

Oslo, 30.05.2017

Naska Xas

Sammendrag

Denne masteroppgaven søker å forstå hvorfor noen valgte å reise til kriserammede Hellas under flyktningkrisen i 2015-2016 for å bistå som frivillig hjelpearbeider. Å forstå dette frivillige engasjementet kan være viktig og av betydning for andre krisesituasjoner. I tillegg er det viktig å se hvordan den type arbeid kan påvirke de frivillige etter endt tjeneste, derfor fokuserer denne oppgaven også på å finne ut hvilke etterreaksjoner de frivillige arbeiderne har opplevd etter hjemkomst som følge av innsatsen i Hellas. Å være frivillig hjelpearbeider kan for noen gi psykiske belastninger og uønskede reaksjoner etter endt tjeneste, det er derfor viktig å forstå hvordan de frivillige blir påvirket av innsatsen på et kriseramt område. Oppgaven er gjennomført som casestudie med utgangspunkt i frivillige hjelpearbeidere fra bistandsorganisasjonene Dråpen i Havet og Northern Lights Aid. Oppgaven har følgende problemstilling:

Hvorfor velger noen å reise som frivillige til kriserammede områder for å gi bistand og hvilke etterreaksjoner har de frivillige opplevd som følge av denne innsatsen? – En studie av norske frivillige som reiste til Hellas under flyktningkrisen i perioden 2015-2016.

I denne oppgaven konkluderes det med at de tradisjonelle mediens omtale av flyktningssituasjonen har hatt betydning for beslutningen om å bli frivillig hjelpearbeider i Hellas. I tillegg har sosiale medier også vært viktige informasjonskanaler både i forkant av tjenesten i Hellas, men også i felt blant annet for å rekruttere flere frivillige. Videre konkluderes det med at det ikke bare er en enkeltårsak til at noen valgte å reise til Hellas som frivillig hjelpearbeider, det er derimot flere årsaker som kan belyse motivasjonen deres. Beslutningen om å bli frivillig hjelpearbeider er et resultat av flere faktorer. I tillegg konkluderes det med at de frivillige har etter endt tjeneste i felt opplevd å ha ulike etterreaksjoner. Noen av disse etterreaksjonene er konsekvens av stressorer som de frivillige har opplevd mens de har jobbet i flyktningleirene.

Veileder: Maria Hammer, Institutt for ingeniørvitenskap og sikkerhet, Universitetet i Tromsø.

Innholdsfortegnelse

1.0 Introduksjon	1
1.1 Tidligere forskning.....	2
1.2 Problemstilling	5
Hva er egentlig frivillig arbeid?	6
2.0 Teori	8
2.1 Teori del 1.....	8
2.1.1 Hva er en krise?	8
2.1.2 Frivillig innsats i kriser.....	10
2.1.3 Motivasjon for frivillig arbeid i kriser	12
2.2 Teori del 2.....	14
2.2.1 Etterreaksjoner blant hjelperne	14
2.2.2 Faktorer som bestemmer etterreaksjoner	17
3.0 Metode	19
3.1 Forskningsdesign.....	19
3.2 Datakilder.....	21
3.2.1 Presentasjon av informantene	22
3.3 Datainnsamling – fra strukturert til delvis strukturert intervju	22
3.3.1 Ulemper ved e-postintervju.....	23
3.3.2 Spørreskjema-VFI.....	24
3.4 Datareduksjon og analyse.....	26
3.5 Kvalitetssikring i kvalitativ metode	26
3.5.1 Pålitelighet.....	26
3.5.2 Gyldighet.....	27
3.6 Forskningsetiske hensyn.....	28
4.0 Empiri og drøfting	29
4.1 Flyktningsituasjonen i Hellas, en krise?.....	29
4.2 Hva er årsakene til at de frivillige reiste til kriserammede Hellas?	31
4.3 Hvilke etterreaksjoner finner vi blant de frivillige som følge av innsatsen i felt?.....	37
4.3.1 Arbeidsoppgavene til de frivillige	38
4.3.2 Etterreaksjoner blant de frivillige hjelpearbeiderne.....	39
5.0 Konklusjon	48
5.1 Veien videre.....	49
Litteraturliste	50
Vedlegg	54
Vedlegg1: Volunteer Function Inventory (VFI).....	54
Vedlegg 2: Resultater av VFI for hver informant presentert i tabeller	56
Vedlegg 3: Informasjonsbrev til informantene.....	59
Vedlegg 4: Samtykkeerklæring	61
Vedlegg 5: Godkjenning av prosjektet fra NSD.....	62
Vedlegg 6: Intervjuguide til de frivillige hjelpearbeiderne	63
Vedlegg 7: Intervjuguide til informanter ved administrasjonen hos DiH og NLA	65

Oversikt over Tabeller og Figurer

Tabell 1- Ulike hierarkiske nivåer.....	Side 15
Tabell 2- Tabellen viser påstandene som scorer høyest blant informantene.....	Side 36
Figur 1- Fremstilling av de ulike motivasjonsfunksjonene som fremmer frivilligarbeid...	Side 14
Figur 2- Etterreaksjoner.....	Side 15
Figur 3- Faktorer som bestemmer reaksjonsforløp.....	Side 18
Figur 4- Motivasjon for frivilligarbeid. Gjennomsnitt på motivasjonsindekser (1-7).....	Side 35

1.0 Introduksjon

I løpet av 2015-2016 flyktet over 1,3 millioner mennesker til Europa via sjøveien, de fleste av disse flyktet til Hellas (Flyktningshjelpen, 2016). Året 2015 vil for mange bli husket som det året verdenssamfunnet ble vitne til den største flyktningstrømmen siden 2. Verdenskrig. I følge tall fra United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) flyktet så mange som 1 million mennesker til Europa i løpet av 2015, der 972 500 mennesker krysset Middelhavet og over 34.000 mennesker krysset landområder fra Tyrkia til Bulgaria og Hellas (Millman, 2015). Flyktningstrømmen skapte en rekke utfordringer for mange land i Europa. Tyrkia, Libanon, Hellas er blant de landene som ble mest belastet, og mange flyktninger bruker enda disse landene som mellomstasjon i deres flukt til andre land i Europa. Spesielt utfordrende var det for Hellas som allerede var i en økonomisk krisesituasjon og hadde ekstra store utfordringer med å håndtere de tusener av flyktninger som kom inn over grensen (E24, 2016).

Flyktnings situasjonen i Middelhavet skapte et enormt engasjement blant befolkningen i Norge (Fladmoe, Sætrang, Eimhjellen, Johnsen, & Enjolras, 2016). Enkeltpersoner har en viktig rolle under uønskede hendelser. På tross av at det finnes en organisert respons fra myndighetene på krise og nødsituasjoner, inntar ofte enkeltpersoner en rolle der de frivillig gir bistand (Dynes & Quarantelli, 1977). Frivillig arbeid relateres til aktivitet eller handlinger som ikke er obligatoriske og arbeidet blir gjort til fordel for andre mennesker, eller en bestemt organisasjon (Whittaker, McLennan, & Handmer, 2015).

I likhet med mange andre land ble Norge også berørt av flyktnings situasjonen, og i 2015 søkte drøyt 31 000 flyktninger om beskyttelse her til lands, noe som var en tredobling fra året før (Fladmoe et al., 2016). Flyktnings situasjonen fikk mye oppmerksomhet i media og i den norske offentligheten. Etterhvert ble det skapt et stort sivil engasjement over hele landet og flere involverte seg praktisk i håndteringen av flyktnings situasjonen (Fladmoe et al., 2016). Det var altså ikke bare de tradisjonelle frivillige organisasjonene som gjorde seg synlige i håndteringen av flyktnings situasjonen – som en reaksjon på flyktnings situasjonen i Middelhavet begynte nemlig folk i Norge å reise til land som var belastet. Spesielt Hellas, Libanon og Tyrkia ble reisemål der en kunne gi bistand til flyktningene. Vi ble vitne til et enormt nettverk av privatpersoner og nyopprettede initiativer som kom på banen for å yte bistand. Humanitære bistandsorganisasjoner som for eksempel «Dråpen i Havet», «Refugees Welcome to Norway»

og «Northern Lights Aid» er gode eksempler på slike nettverk. Disse ulike organisasjonene bistår med forskjellige tjenester til flyktingene.

Et likhetstrekk mellom disse nyetablerte organisasjonene er at de alle ble etablert etter at flyktningsstrømmen var et faktum, det vil si de ble opprettet etter at situasjonen hadde oppstått. Fenomenet der folk spontant blir frivillig hjelpere, eller at det opprettes nye organisasjoner, omtales som såkalte ad hoc-reaksjoner, og er for så vidt ikke noe spesielt nytt. Tidligere har vi sett slike organisasjoner er blitt opprettet og mennesker har frivillig bistått med innsats, slik som for eksempel under jordskjelvet i Haiti i 2010. Litteraturen viser at frivillige har en viktig rolle både under kriser, katastrofer og andre ulykker (Dynes & Quarantelli, 1977; Perry & Lindell, 2003; Whittaker et al., 2015). Et spørsmål som er sentralt her er hva det er som gjør at folk velger å reise fra familie, jobb og venner for å reise til et annet land og gi humanitær bistand til mennesker i nød. Et viktig tema som det har blitt viet lite oppmerksomhet til i media, og i debatten om de frivilliges engasjement, er de psykiske etterreaksjonene til de frivillige etter endt tjeneste.

Sommeren 2016 publisert nettmagasinet Pacific Standard en artikkel der journalisten tar opp temaet om de psykiske belastningene som de frivillige sitter igjen med etter å ha vært i Hellas og jobbet som frivillige i flyktingeleirene. Flere sliter med symptomer som er gjeldende for traumatisering, eller sekundær traumatisering som det omtales som i artikkelen (Kantor, 2016). Forskning blant andre hjelpearbeidere som tilhører profesjonelle og godt etablerte bistandsorganisasjoner viser også at deres hjelpearbeidere sliter psykisk etter endt tjeneste i felt (Barbara Lopes Cardozo et al., 2012; Knudsen, 2007).

1.1 Tidligere forskning

Innhenting av artikler vedrørende frivillig arbeid i kriser starter først med et bredt søk etter tidligere forskning om teamet. Her benyttet jeg meg av ulike databaser med tilgang til et mangfold av vitenskapelige artikler. I første omgang ble søkene gjort i Google Scholar, her ble en kombinasjon av ulike søkeord benyttet, som for eksempel ”*volunteers in crisis*”, ”*motivation for volunteering*”, ”*volunteers response to crisis*”. Noen av artiklene som ble funnet ledet meg videre til journalen som artikkelen var publisert i.

Videre ble referanselisten i aktuelle artikler en meget gunstig kilde til å finne nye artikler som omhandlet temaer av relevans for denne oppgaven. Innhenting av dette materialet ble gjort først og fremst for å få en dyp forståelse av fenomenet frivillig arbeid i seg selv. Videre var målet med de mange litteratursøkene å finne ut hva slags forskning som allerede eksisterte. Forskningen fokuserer i stor grad på motivasjonen bak enkeltindividene, men også faktorer ved krise eller katastrofesituasjonen som gjør at det spontant skapes frivillige som ønsker å yte bistand.

Dynes og Quarantelli (1977) mener at enkeltpersoner har en viktig rolle under uønskede hendelser. På tross av at det finnes en organisert respons fra myndighetene på uønskede hendelser og nødsituasjoner, inntar ofte enkeltpersoner en rolle der de både bidrar med hjelp og engasjerer seg frivillig. I følge Stallings og Quarantelli (1985), er beslutningen om å bli frivillig et resultat av at den offentlige responsen anses for å være dårlig koordinert, eller at myndighetenes håndtering av situasjonen ikke imøtekommer behovene som er skapt av den uønskede hendelsen. Dette resulterer ofte i at det spontane frivillige arbeidet drives delvis av ønsket om å fylle de behovene som det offentlig ikke har kapasitet til å fylle. Dette beskrives også av O'Brien & Mileti (1992) som en «*kollektiv konsensus*» om at det er behov for å bistå.

Dette bygger også teorien til Dynes (1994) om «*situasjonell altruisme*» på. Arbeidet hans har bidratt til å forstå bakgrunnen til at spontant frivillig arbeid oppstår under kriser og katastrofer. I situasjoner hvor aktørene som håndterer krisen har behov for forsterkning, og der publikum er i tvil om de tradisjonelle aktørene klarer å imøtekomme behovene som trengs, leder det ofte til storstilt engasjement fra befolkningen.

Motivasjon for frivillig arbeid knyttes altså veldig nært mot altruisme (Smith, 1994), men Shye (2010) påpeker at også egoistiske motiver kan spores blant de som blir frivillige. Lowe og Fothergill (2003) fant ut at den spontane bistandsresponsen fra frivillige etter terrorangrepet 11. september var et resultat av både egne motiver, men også av motiver knyttet til andre som var berørt av angrepet. Dette skapte et behov hos folk til å bidra for å gjøre noe positivt under en ellers vanskelig situasjon der konsekvensene var enorme. Hvis vi bygger videre på at man ikke bare velger å bli frivillig som et resultat av altruisme eller egoisme, illustrerer Lockwood mfl. (2013) at selvorganisering blant frivillige ungdom som deltok under oljesølet som rammet Tauranga i New Zealand var et resultat flere årsaker – deriblant en ekstrem mediedekning av saken.

Clary et al. (1998) systematiserer det at man kan utøve samme handling med bakgrunn i mange ulike psykologiske «funksjoner». Fra dette oppstår det som kalles en «funksjonalistisk tankegang» - det vil si at valget å delta i frivillig arbeid kan se ut til å være lik på overflaten, men at de underliggende motivasjonsprosesser kan være ganske ulike. Dette var utgangspunktet for utviklingen av instrumentet «*Volunteer Functions Inventory*» som avdekker flere ulike motivasjonsbegrunnelse som kan, alene eller sammen, fremme frivillighetsarbeid (Clary mfl.,1998: 157).

Annen forskning om frivillig arbeid relaterer seg til perioden etter at arbeidet er utført, der for eksempel Whittaker et al (2015) viser hvordan manglende erfaring blant frivillige kan utgjøre en risiko både i forhold til håndtering av den uønskede situasjonen, men også hvordan dette arbeidet påvirker de frivillige senere i livet. En annen studie gjennomført av Joon- Young Hur (2012) viser at manglende informasjon om de skadelige effektene av olje resulterte til at mange av de frivillige som hjalp til under oljesølet i Hebei Siprit i Sør-Korea senere etter arbeidet led av hudsykdommer (Hur, 2012).

Det er også dokumentert flere negative psykiske etterreaksjoner blant frivillige hjelpere i krisesituasjoner, for eksempel de som hjalp til etter terrorangrepet i 2001 på World Trade Center. Mange ble overveldet av følelsesmessige reaksjoner som resultat av dette arbeidet. Mangel på opplæring og støtte kan resultere til at de frivillige kan bli traumatisert og utbrent, dette kan i sin tur resultere til at de selv blir ofre og kreve eller ha behov for den ressursen de selv ønsket å tilby under katastrofen (Liath, 2004).

Dyregrov bidrar med forskning innen katastrofepsykologi for å identifisere etterreaksjoner blant hjelpere etter en katastrofe- eller krisesituasjon. Ifølge han er både hjelperens bakgrunn som for eksempel erfaring, alder, tidligere livskriser og så videre avgjørende for hvordan etterreaksjonen blir etter å ha bistått i en krisesituasjon. Dette i tillegg til ulike stressorer som oppleves i felt og hvilken støtte og oppfølging som blir gitt etter endt tjeneste (Dyregrov, 2002). I følge Dyregrov og Kristoffersen 1996 (i Shaw. mfl.2015) vil de psykologiske belastningene etter arbeid med nødhjelp forbli lenger hos den uerfarne frivillige hjelpearbeideren enn hos den erfarne hjelpearbeideren fra for eksempel profesjonelle bistandsorganisasjoner (Shaw, Smith, Heike, Harris, & Scully, 2015).

Et sentralt område som kan utledes fra introduksjonen og gjennomgang av tidligere forskning er forskjellen mellom profesjonelle bistandsorganisasjoner og frivillig ad hoc-bistand. Hvis de profesjonelle sliter med psykiske problemer, hvordan er det da stilt med de frivillige hjelpearbeiderne som tilhører mindre etablerte ad hoc-organisasjoner? Disse kan ha manglende ressurser og manglende tilbud på oppfølging til sine frivillige.

1.2 Problemstilling

I denne studien vil fokuset forbli på de personene som spontant ble frivillige hjelpearbeidere og som reiste gjennom bistandsorganisasjonene «Dråpen i Havet» (DiH) og «Northern Lights Aid» (NLA) til ulike steder i Hellas for å gi humanitær bistand til flyktningene, der man ikke har noe forhold til dem fra før, og hvor det ikke er noen forpliktelser involvert.

Gjennom litteratursøk viser det seg at det er gjort mye forskning på hva som påvirker og gjør at mennesker velger å delta i frivillig arbeid. Det er imidlertid gjort noen avgrensninger i denne oppgaven som gjør at fokuset blir snevret inn. Fokuset i denne studien forblir på årsaker, motivasjonsfaktorer og faktorer ved krisesituasjonen som bidrar til at frivillig engasjement oppstår. Frivillig arbeid kan være mye og det finnes utallige organisasjoner i Norge som tilbyr ulike aktivitetstjenester som de frivillige kan delta i, men her er altså fokuset på enkeltindividene – ikke organisasjonene de har knyttet seg til. I tillegg er det gjort avgrensning i forhold til tid, alle informantene som har deltatt i denne studien har gjennomført det frivillige arbeidet i år 2015-2016.

I denne oppgaven vil følgende problemstilling bli belyst:

Hvorfor velger noen å reise som frivillige til kriserammede områder for å gi bistand, og hvilke etterreaksjoner har de frivillige opplevd som følge av denne innsatsen? – En studie av norske frivillige som reiste til Hellas under flyktningkrisen i perioden 2015-2016

Formålet med denne studien er altså å finne ut hvorfor noen reiste frivillig til ulike steder i Hellas for å gi bistand til flyktningene og hvilke etterreaksjoner de frivillige har opplevd i ettertid som følge av innsatsen. Med etterreaksjoner menes de reaksjonene som de frivillige har opplevd tiden etter endt tjeneste i felt. Vi ser at spørsmålet er todelt og dette vil styre strukturen i oppgaven noe. Teori og empiri relatert til første og andre del separeres og drøftes hver for seg.

Temaet og problemstillingen for denne oppgaven er viktig og av relevans for samfunnet i lys av det enorme frivillige engasjementet som oppstod blant den norske befolkningen under flyktnings situasjonen i 2015. Bare gjennom Dråpen i Havet har ca. 2200 personer reist til Hellas som frivillig hjelpearbeider (DiH, 2017). Å få kunnskap om hva som resulterte til dette frivillige engasjementet vil være nyttig ved andre ekstraordinære situasjoner der det kan være behov for frivillig engasjement fra befolkningen. Videre er det viktig både for de nyetablerte organisasjonene, de frivillige hjelpearbeiderne, og deres nærmiljø å få kunnskap om hvordan dette arbeidet kan påvirke den som yter bistand i ettertid i møte med sårbare og traumatiserte mennesker.

Før vi kan gå videre til teori er det viktig å avklare begrepet «*frivillig arbeid*» siden det er såpass sentralt i hele masteroppgaven og problemstillingen. Begrepet blir nemlig definert på ulike måter og det settes ulike kriterier for hva som regnes som frivillig arbeid.

Hva er egentlig frivillig arbeid?

Innenfor forskning på frivillighet finnes det mange ulike definisjoner på hva frivillig arbeid er, men en kort og mye brukt definisjon er:

”Frivillig arbeid betyr en hvilken som helst aktivitet der tid er fritt disponert til fordel for en annen person, gruppe eller organisasjon” (Wilson & Musick, 1997) s.215).

Begrepet relateres også til anledninger der det er aktiviteter eller arbeid som ikke er obligatorisk (det er ingen relasjon mellom hjelperen og den som blir hjulpet, arbeidet blir ikke gjort for familie, venner og arbeidet er ikke forpliktende). Arbeidet blir gjort til fordel for andre mennesker, samfunnet som helhet, eller en bestemt organisasjon og gjennomføres i en organisert sammenheng (Whittaker et al., 2015).

En stor diskusjon innen forskermiljøet er hva slags aktiviteter som egentlig utgjør frivillighet. Cnaan m.fl. (1996) gjennomgikk 11 ulike definisjoner av frivillighet som blir benyttet i en rekke ulike sektorer, der definisjonene som ble gjennomgått varierte fra forfatter til forfatter og fra organisasjon til organisasjon. De kom frem til fire dimensjoner som gikk igjen i de ulike definisjonene: Fritt valg; godtgjørelse, struktur og fordel for en annen person (Cnaan, Handy, & Wadsworth, 1996). Noen av de de strenge definisjonene la vekt på at frivillig arbeid må være

helt frivillig og ikke innebære noen form for tvang, videre la noen definisjoner mer vekt på at belønning eller personlig interesse ikke skal være inn i bildet dersom aktiviteten skal betraktes som frivillig.

En annen dimensjon som er viktig innenfor frivillighet er ”tid”. Frivillig arbeid karakteriseres vanligvis som en aktivitet der folk ”gir sin tid” – ofte knyttes dette til å gjelde ”gi sin tid” over en lengre periode og arbeidet skal være langsiktig, altså at det kreves at den frivillige aktiviteten varer over et lengre tidsperiode (Wilson & Musick, 1997).

En annen definisjon der dimensjonen ”tid” er av betydning er Penner (2004):

”Volunteerism is long-term, planned, prosocial behaviors that benefit another person, cause or a group and occurs within an organizational setting” (s.448).

I tillegg til dimensjonene nevnt ovenfor begrenses frivillighet til aktiviteter som gjennomføres gjennom formelle eller statlige organisasjoner (Whittaker et al., 2015), men som vi vet av litteraturgjennomgangen bidrar ofte tilfeldige mennesker med hjelp, og ved katastrofer reagerer ofte befolkningen og gir sin bistand – det er ikke alle som hjelper til i en krisesituasjon som er tilknyttet en formell organisasjon.

Utfordringer som definisjonene fremmer er derfor at de utelukker personer som handler spontant i krisesituasjoner og som handler uavhengig av statlige eller andre formelle organisasjoner. Det uformelle frivillighetsarbeidet som skjer i krise og katastrofesituasjoner blir ikke fanget i definisjonene. Whittaker mfl. (2015) argumenterer for at det er behov for en definisjon av frivillig arbeid der befolkningens spontane respons og innsats i kriser eller katastrofer også blir fanget. De utfordrer påstanden om at frivillig arbeid må være langsiktig og påstanden om at arbeidet må gjennomføres gjennom formelle organisasjoner. Whittaker mfl. (2015) benytter begrepet «*uformell frivillighet*», begrepet referer til aktivitetene til folk som jobber utenfor ledelse av en formell organisasjon for å hjelpe andre som er i fare for å bli, eller er rammet av en krise eller katastrofe. Denne form for frivillighet kan finne sted før, under eller etter en hendelse har inntruffet. Uformelle frivillige kan delta i arbeidet som enkeltpersoner eller som del av en gruppe. Arbeidet kan både være langsiktig, regelmessig eller uregelmessig (Whittaker et al., 2015).

I lys av min egen litteraturgjennomgang vil Whittaker mfl. (2015) sin forståelse av frivillig arbeid bli lagt til grunn for denne oppgaven. Dette begrunnes med at gruppen som det forskes på i denne oppgaven kan identifiseres med vilkårene som gjelder Whittaker mfl., (2015) sin forståelse. Informantene mine har blant annet ikke planlagt aktiviteten, men er heller et produkt av spontan respons på flyktningenes situasjon. Varigheten på aktiviteten er varierende fra kortere perioder til lengre perioder. I tillegg er arbeidet av uregelmessig art da de frivilliges engasjement for eksempel er avhengig av tilgjengelighet på ressurser og tidskapasitet.

2.0 Teori

Siden problemstillingen er delt i to, vil også teorikapittelet bli delt i to hovedområder, der det første går i krisedefinisjonen og motivasjonsfaktorer. Del to av teorien handler mer om de psykiske påkjenningene som kan oppleves etter at de frivillige vender hjem igjen.

2.1 Teori del 1

I dette kapitlet presenteres det teori omkring kriser og medias påvirkning på individet. I tillegg vil teori om situasjonell altruisme og Volunteer Functions Inventory (VFI) bli presentert.

2.1.1 Hva er en krise?

Krise er et begrep som kommer fra det greske ordet «*krisis*», som betyr «*avgjørende vendepunkt*» og/eller «*plutselig forandring*». En krise kjennetegnes ved at den medfører en endring fra normaltilstand. Denne endringen er sett på som uønsket og som bringer med seg problemer som ikke kan løses gjennom ordinær organisering. En krise handler med andre ord om en ekstraordinær situasjon som krever tilsvarende organisering og ressurser (Engen et al., 2016). Det finnes mange ulike varianter av definisjonen til krisebegrepet. En definisjon som er mye brukt tilhører sosiologen Charles Fritz, han definerer en krise som:

«En hendelse, konsentrert til tid og rom, der et felleskap, eller en relativt selvforsynt underavdeling av et samfunn, utsettes for alvorlig fare og pådrar seg så store tap i forhold til sine medlemmer og infrastruktur at den sosiale strukturen er forstyrret og oppfyllelsen av alle

eller noen av de grunnleggende funksjoner i samfunnet er forhindret» (Charles Fritz, 1961: 655 i Engen et al., 2016: 260)

Denne definisjonen fokuserer på at krisen er avgrenset til tid og rom, hendelsen knyttes videre til farer og tap i et samfunn, noe som forstyrrer den sosiale strukturen og resulterer til å forhindre noen av samfunnet grunnleggende funksjoner (Engen et al., 2016). En annen definisjon legger til grunn at en krise er en hendelse som krever innsats fra hvilende beredskapsorganisasjoner som for eksempel Røde Kors, der krisen skiller seg fra en vanlig ulykke i form av at for å håndtere situasjonen krever andre ressurser enn det som kreves ved en normaltilstand (Olsen, Mathiesen, & Boyesen, 2008).

I følge Olsen mfl. (2008) er det tre kriterier som avgjør om en hendelse er en krise. En av kriteriene er allerede nevnt og knyttes til at hendelsen er ekstraordinær og krever tilsvarende ressurser. Den andre kriteriene går ut på kompleksitet og gjensidig avhengighet. Dette handler om hendelser og forebygging av hendelser i teknologiske og sosiale systemer som for eksempel IKT eller kraftforsyning, med sterk gjensidig avhengighet. Det siste kriteriet går ut på tillit til vitale samfunnsfunksjoner. I dette ligger det at kriser er hendelser som undergraver tillit til samfunnets institusjoner og evnen til å ivareta befolkningens trygghet (Olsen et al., 2008). Et fellestrekk for disse hendelsene er at de som oftest danner en trussel mot sentrale normer, strukturer og materielle verdier, og beslutningstaking må gjøres under høy grad av usikkerhet og tidspress (Rosenthal, Boin, & Comfort, 2001).

Videre forteller Olsen mfl. (2008) at media kan være med på å definere en krise eller katastrofe. En krise blir en krise først når noen definerer den som en krise. Olsen mfl. (2008) eksemplifiserer dette med sultkatastrofer: Sultkatastrofer har noe med klima å gjøre og kan forutses lang tid i forveien, det vil si at vi kan vite når en sultkatastrofe er i ferd med å skje, hvor den vil ramme, og alvorlighetsgraden. Med andre ord har vi all mulighet til å forebygge sultkatastrofer. I følge Olsen mfl. (2008) skjer ikke dette forebyggingsarbeidet, til tross for at FN regelmessig sender ut varsel. Arbeidet kommer først i gang når media har satt sitt søkelys på tematikken – det er først da verden reagerer og våkner opp og situasjonen blir definert som krise eller katastrofe. Kanskje det mest klassiske eksempelet som illustrer dette, er sultkatastrofen som rammet Etiopia i begynnelsen 1980-årene. Selv om det var blitt utgitt rapporter om de lidelsene i Etiopia, var det manglende reaksjon og handling fra omverden. Som en av de første TV-kanalene viste BBC i 1993 ulike reportasjer bestående av sterke scener blant

annet av døende barn, radmagre mennesker og gråtende hjelpearbeidere. Resultatet av dette var en storstilt internasjonal folkebevegelse i håp om å hjelpe Etiopias befolkning (Olsen et al., 2008). Både politikere, hjelpeorganisasjoner og kjendiser verden rundt mobiliserte for å samle inn midler til landet og det ble satt opp kampanjer og arrangementer til inntekt for sultrammede (Olsen et al., 2008). Denne verdensomspennende bevegelsen var et resultat av medias dekning av situasjonen.

2.1.2 Frivillig innsats i kriser

Menneskers ønske om å bistå med ressurser under en krise eller en alvorlig ulykke er generelt stor. Dette gjelder ikke bare de som er direkte berørte av ulykken/krisen (som familie, venner osv.), men også andre mennesker som for eksempel tilfeldige forbipasserende eller lokalsamfunnet som har blitt rammet (Helslootn & Ruitenbergh, 2004).

Teorien om situasjonell altruisme kan gi en forklaring på menneskers ønske om å hjelpe under kriser. Begrepet altruisme kommer fra latin og betyr ”for den andre”, omsorg for ”alter”. Begrepet kan forstås som handlinger eller oppførsel som tar sikte på å hjelpe andre og fremme andres velferd uten bevisst å ta hensyn til egne interesser (Leventhal, 2009). Dynes (1994) beskriver denne innsatsen som oppstår hos befolkningen under kriser og alvorlige ulykker som «*situasjonell altruisme*». I følge Dynes (1994) oppstår dette i situasjoner hvor aktørene som tradisjonelt er involvert i krisehåndteringen har behov for å bli forsterket. Situasjonell altruisme oppstår også dersom det er tvil om de eksisterende ressursene som de tradisjonelle krisehåndteringsaktørene har tilgjengelig er utilstrekkelige i å håndtere behovene som har oppstått (Dynes, 1994). Et godt eksempel på dette er den frivillige innsatsen til hyttebeboerne som bistod med fritidsbåt til politiet mens terrorangrepet pågikk på Utøya. I tillegg risikerte de frivillige sitt eget liv for å redde ungdommen da de kjørte båtene inn mot øya for å plukke opp ungdom som hadde lagt ut på svøm (Gjørsv et al., 2012). De frivillige så at det var behov for hjelp og bistod både i form av forsterkning av ressurser til politiet, men de gjorde også en innsats selv ved å kjøre ut mot øya og redde de som hadde lagt ut på svøm. Det som kjennetegner situasjonell altruisme er at de hjelpeaktivitetene som oppstår følger et uetablert og u-institusjonalisert mønster. At etablerte og institusjonaliserte mønstre ikke blir fulgt betyr at tradisjonelle roller vil utvides, nye roller blir etablert, organisasjoner blir transformert og nye aktører både på individuelt og kollektivt nivå tar på seg nye oppgaver og ansvar for å yte bistand (Dynes, 1994). Situasjonell altruisme bidrar altså til at ressurser blir tilgjengelige, både i form

av personell og materiell, og det kan også bidra til å gjennomføre en effektiv respons i nødsituasjoner.

Videre viser forskningen at ulike faktorer ved visse situasjoner er med på å påvirke menneskers vilje og respons på å bistå med hjelp (Leventhal, 2009). I følge Piliavin og Charng, (1990) vil folk være mer villige til å hjelpe etter en katastrofe i stedet for dag-til-dag situasjoner (Leventhal, 2009). En annen situasjonsfaktor som kan påvirker menneskers vilje til å hjelpe er antall andre mennesker som er til stede og som kan gi hjelp. I følge Darley og Latane (1986) er det også tilfeller der publikum er mindre tilbøyelige til å gripe inn i en nødsituasjon, Dette kan skje når det er andre mennesker tilstede som oppleves å være i stand til å hjelpe, i motsetning til hvis personen var alene (Leventhal, 2009). Dette kaller de for ”*bystander effect*”, som på norsk kan oversettes til ”*tilskuers effekten*”.

Som nevnt tidligere kan media være med å definere en krise og skape engasjement i form av bistand for å håndtere krisen. Folk stoler og blir påvirket av media spesielt i katastrofesituasjoner, dette som oftest der media er den eneste informasjonskilden til å forstå situasjonen. Påvirkningen skjer på to måter, gjennom kognitive endringer og atferdsendringer. De kognitive endringene går ut på endringer i form av tro og verdier, atferdsendringer går ut på at folk blir aktive og tyr til handlinger, handlinger som de ellers ikke ville ha gjort hvis ikke det hadde vært for informasjonen media delte (Phillips, 1986). En studie gjennomført av Brenda D. Phillips (1986) som ser på mulige forbindelser mellom massemedias rapportering og frivillig arbeid under flommen som rammet Anytown i 1982 viser at media har en viss innvirkning på å få folk til å bli frivillige og bistå under krise situasjoner (Phillips, 1986). En forskningsgruppe fra Universitetet i Sheffield analyserte over 3 millioner innlegg på sosiale medier som var delt etter at bilde av det syriske flyktningbarnet Alan Kurdi kledd i rød t-skjorte og blå shorts som lå druknet på en tyrkisk strand var blitt delt i mediene. Bildet resulterte i voldsomme reaksjoner og ifølge analysene av innleggene som ble gjennomført viser det seg at bildet førte blant annet til at reaksjonen på flyktningkrisen ble endret. Studiet bekrefter også at bildet hadde en påvirkningskraft her i Norge, dette sees blant annet i forhold til medlemsøkningen til Facebook-gruppen Refugees Welcome to Norway der antallet gikk fra 32 tusen medlemmer til å få 80 tusen medlemmer på noen få dager (Ray Drainville et al., 2015).

Innhenting av informasjon om det som rører seg i verden og rundt oss, skjer ikke lenger bare gjennom de tradisjonelle mediene som fjernsyn, aviser og radio. Sosiale medier er også en

relativ ny plattform for spredning av informasjon om det som skjer rundt oss og rundt om i verden. Sosiale medier forklares som digitale sosiale nettverk, disse kan forstås som en del av vår sosiale organisering på lik linje med for eksempel familie og venner, men den inkluderer også ukjente og globale nettverk (Kadushin, 2012). Eksempler på sosiale medier er Facebook, Twitter og Youtube. Goldbeck (2007) definerer sosiale nettverk som:

”Web sites that have an explicit representation of the social network, and where connections between people represent conscious statements of relationships” (Golbeck, 2007).

På disse plattformene er det mulig for folk å dele informasjon, nyheter, opplevelser, bilder og så videre, ikke bare med venner og familie, men også med ukjente mennesker på andre siden av kloden. Sosiale medier har skapt en form for befolkningsjournalistikk under krisesituasjoner (Engen et al., 2016). Et eksempel som kan illustrere dette er Tsunamien i det indiske hav 26. Desember 2004, sosiale medier ble benyttet både av turister og fastboende for å dele tekst og filmer om tsunamien. Et annet eksempel er fra terrorangrepet på Utøya der mange av ungdommene benyttet sosiale medier for å dele svært viktig informasjon om det som skjedde mens angrepene pågikk (Engen et al., 2016). Sosiale medier har gjort det mulig for befolkningen å hente informasjon fra andre kanaler enn bare de tradisjonelle mediene.

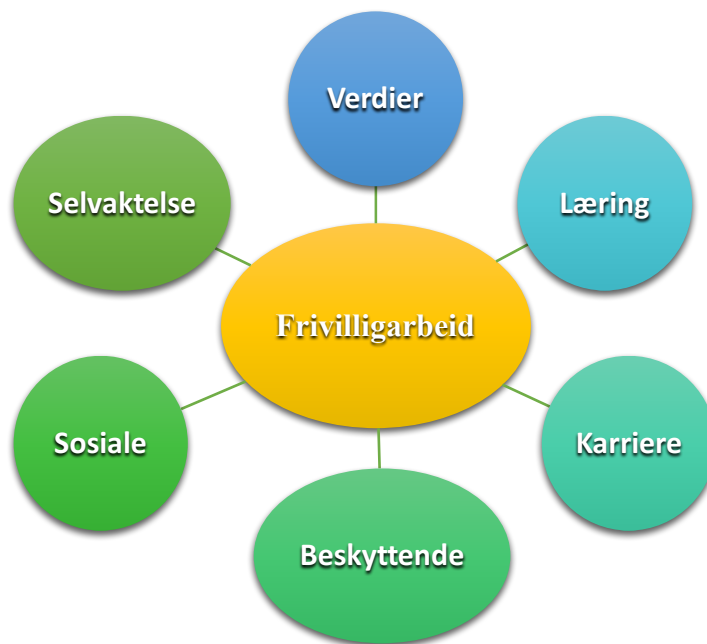
2.1.3 Motivasjon for frivillig arbeid i kriser

I analyser av motivasjon innenfor forskningen på frivillighet kan man benytte ”*Volunteer Functions Inventory*” (VFI) (Clary et al. 1992). Begrepet motivasjon kan forstås som årsak eller motiv som får en til å utføre en handling eller skaper en interesse for et emne (Berulfsen & Gundersen, 1989). VFI er et spørreskjemainstrument som ble utviklet av Clary, Snyder & Ridge (1992) og tar utgangspunkt i atferdsteoriene til Katz (1960) og Smith mfl. (1956) og den bygger på en «funksjonalistisk tankegang» (Clary et al., 1998). I en slik tankegang legges det til grunn at handlinger oppstår som en funksjon av behov, målsetninger, begrunnelser og planer (Wilson, 2012). Sentralt i funksjonalistisk teori står poenget om at mennesker kan utøve samme handling med bakgrunn i ulike psykologiske funksjoner. Det vil si at selv om en gruppe mennesker utfører samme type arbeid frivillig, vil begrunnelsen og motivasjonskilden for denne innsatsen være ulik (Clary et al., 1998). I Norge har VFI blitt benyttet i Frivillig innsatsundersøkelsen siden 1998 (Wollebæk, Selle, & Lorentzen, 2000).

Clary mfl. (1998) prøvde gjennom sin forskning å finne ut av hva som motiverte til deltagelse i frivillig arbeid, og de kom frem til at mennesker deltar i frivillig arbeid for å tilfredsstille viktige sosiale og psykologiske mål. I samsvar med funksjonalistisk teori kom de også frem til at forskjellige individer kan delta i like aktiviteter, men at målet for deltagelsen er ulike (Clary E. Gil, Mark Snyder, & Stukas, 1996). Som resultat fra forskningen til Clary mfl. Ble det identifisert seks forskjellige motivasjonsfunksjoner som fremmer frivillig arbeid, dette ble deretter utviklet som et rammeverk for å operasjonalisere disse motivasjonsfaktorene. Instrumentet VFI bidrar til å identifisere en rekke sentrale behov eller funksjoner som frivillig arbeid er med på å fylle hos den enkelte (Wollebæk et al., 2000).

De seks motivasjonsfunksjonene som Clary mfl. kom frem til var følgende: *Verdier (Values)* – som innebærer at den frivillige ønsker at handlinger er i samsvar med viktige overbevisninger, som for eksempel humanitære verdier (Clary & Snyder, 1999). Denne begrunnelsen er med på å fremme en motivasjon der den frivillige gjennom egen innsats får mulighet til å handle ut fra et behov for å hjelpe andre mennesker (Lorentzen & Rogstad, 1994). Dette ansees som et av de viktigste motivene under verdier (Clary et al., 1998). Neste funksjon er *læring (understanding)*, som går ut på at den frivillige ønsker å lære mer om verden eller å bruke ferdigheter som ofte er ubrukte. Nummer tre er *selvaktelse (enhancement)*, som innebærer at frivillig arbeid gir muligheter til å utvikle seg og styre selvbildet gjennom frivillige aktiviteter (Clary & Snyder, 1999). I denne dimensjonen vektlegges det også behovet for å føle seg til nytte og betydningen av at det en gjør har en hensikt (Lorentzen & Rogstad, 1994). Fjerde funksjon er *sosiale (social)*, som handler om at aktiviteten muliggjør for den frivillige til å styre hans eller hennes sosiale relasjoner. Nest siste funksjon er *karriere (career)*, som innebærer at frivillige har som mål å oppnå karriererelaterte erfaringer gjennom sitt frivillige engasjement. Siste, og sjette, funksjon er *beskyttende (protective)*, som handler om at individer bruker frivillig arbeid til å redusere negative følelser, som for eksempel skyldfølelse, eller å redusere personlige problemer (Clary & Snyder, 1999). I denne motivasjonsfunksjonen blir mennesker frivillig og søker å hjelpe andre først og fremst som en måte å lette egen livssituasjon på. De kan søke til frivillig arbeid fordi de føler seg ensomme, har skyldfølelse eller bærer på andre problemer. Gjennom frivillig arbeid forsøkes det da å hjelpe andre for å bedre sine problemer (Lorentzen & Rogstad, 1994).

Figuren nedenfor illustrerer de seks motivasjonsfunksjonene som fremmer frivillig arbeid:

Figur 1. Fremstilling av de ulike motivasjonsfunksjonene som fremmer frivilligarbeid.

I følge Clary og Snyder, (1998) er de mest typiske motivasjonsfaktorene verdibegrunnelser, læring og selvaktelse. De minst viktige ifølge deres forskning er karriere, sosiale, og beskyttende begrunnelser (Clary & Snyder, 1999) .

2.2 Teori del 2

I denne delen av teori kapitlet vil det bli presentert teori omkring ulike etterreaksjoner som kan oppleve etter innsats i kriserammede områder. Teori til denne delen av oppgaven er i hovedsak hentet fra katastrofepsykologi.

2.2.1 Etterreaksjoner blant hjelperne

I krisehåndteringsarbeidet er det en rekke aktører som er innblandet. Isolert sett er krisehåndtering en aktivitet som skjer i den akutte krisefasen, aktivitet som består av mobilisering og implementering av de forberedte beredskapsressursene, i tillegg til ad hoc-mobilisering (Engen et al., 2016). Denne kriseresponsen gjøres fra ulike hierarkiske nivåer. Det finnes ulike benevnelser på disse nivåene, tabellen nedenfor fremstiller disse benevnelser:

Hovedkvarter	Tredjelinje	Strategisk
Operasjonsrom	Andrelinje	Operativt
Kriseområdet/skadestedet	Førstelinje	Taktisk

Tabell 1. Ulike hierarkiske nivåer. Hentet fra Engen mfl. (2016, s. 301)

«Hovedkvarter» forbindes med den sentrale ledelsen i en organisasjon, benevnelsen strategisk nivå og tredjelinje blir også benyttet for å beskrive dette nivået. Krisestedet eller skadestedet kalles også for førstelinje eller taktisk nivå (Engen et al., 2016). De som arbeider under den akutte fasen, på skadestedet, eller i kriseområdet er førstelinjehjelperne. Under denne kategorien finner vi blant annet personell i politi og brannvesen, ambulanspersonell, sivilforsvaret, Røde Kors og frivillige organisasjoner og privatpersoner som tilbyr sin hjelp (Dyregrov, 2002; Engen et al., 2016). Mellom de to nivåene som er beskrevet finner vi operasjonsrom som også kalles for andrelinje eller operativt nivå (Engen et al., 2016). På oppsamling- eller mottaksstedene for skadde og omkomne og deres pårørende arbeider andrelinjehjelperne. Under denne kategorien finner vi sykehuspersonell ved medisinske avdelinger, psykososialt støttepersonell, prester osv. Humanitære hjelpearbeidere og fredsbevarende styrker arbeider både som førstelinje- og andrelinjehjelpere (Dyregrov, 2002).

Å komme tilbake til ordinært arbeid etter en katastrofeinnsats viser seg å være vanskelig for hjelperne. Det vil kreve tid å omstille seg til daglige gjøremål etter en intenst meningsfull og høyaktiv arbeidsinnsats. Denne overgangen er gjeldende både for retur til normal arbeidssituasjon og til vanlig familieliv. Mangelfull forståelse fra miljøet rundt hjelperen kan vanskeliggjøre denne overgangen (Dyregrov, 2002). Det pekes på en rekke etterreaksjoner blant hjelperne etter katastrofe- og krisearbeid, disse etterreaksjonene fremgår av Figur 2:

Etterreaksjoner blant hjelperne
<ul style="list-style-type: none"> - Vansker med å vende tilbake til ordinært arbeid - Påtrengende minner og tanker - Søvnforstyrrelser - Rastløshet og uro - Sinne og irritabilitet - Skyldfølelse - Endring i verdier

Figur 2. Etterreaksjoner (Dyregrov, 2002)

To av de vanligste etterreaksjonene hjelperne opplever er påtrengende minner og tanker (Durham, McCammon og Allison 1998 i Dyregrov, 2002). Minner fester seg gjennom alle sanser der synssansen er den mest dominerende. Dyregrov gjengir en rekke eksempler på inntrykk som har brent seg fast i minnet hos hjelpere, for eksempel:

«Vi hadde med to omkomne barn i ambulansen, og på den ene båren stakk de frem en gul sokk. Jeg ser gule sokker over alt» (Dyregrov, 2002; 216)

I følge Dyregrov (2002) kan minnene enten opptre uten forvarsel, eller de blir utløst av ytre stimuli som direkte, indirekte eller symbolsk minner om hendelsen. Disse minnene kan også bidra til søvnforstyrrelser og konsentrasjonsproblemer.

Søvnforstyrrelser er en etterreaksjon som kan oppleves de første nettene etter tilbakekomst, dette er også et resultat av tanker og minner. Dette fører igjen til redusert arbeidskapasitet som følge av konsentrasjonsvansker. Manglende bearbeiding av hendelsen kan risikere at den fører til nedsatt funksjonsevne og redusert kapasitet for informasjonsbehandling i en senere krisesituasjon. Andre vanlige etterreaksjoner er rastløshet, uro, sinne og irritabilitet (Dyregrov, 2002). Hvilken retning sinnet tar vil variere, men ifølge Dyregrov vil vanligvis sinnet rettes mot den man holder ansvarlig for ulykken, mot pressen eller samarbeidspartnere. Sinnet kan også gå utover familiemedlemmer (Duckworth, 1986, i Dyregrov 2002). Hjelperne opplever økende følsomhet for andres reaksjoner og kommentarer. Nysgjerrighet fra andre kan føre til sinneutbrudd blant hjelperne, og spørsmål som for eksempel «hvordan var det?» kan resultere til irritasjon hos hjelperen. Hjelperen kan bli irritert og opprørt over å høre andre snakke om trivielle ting som for eksempel forkjølelse, bleieskift osv. (Dyregrov, 2002).

Spørsmål av typen «Kunne jeg/vi ha gjort mer?», og «Kunne jeg/vi ha gjort noe annerledes?», kan dukke opp i kjølevannet av katastrofen. Disse spørsmålene kan lede til en annen etterreaksjon, skyldfølelse. Skyldfølelse er ikke uvanlig blant hjelperne, og med fasit i hånden i ettertid er det lett å se at situasjoner burde ha blitt håndtert annerledes eller at visse avgjørelser var feilaktige. I blant vil disse feilene ha katastrofale følger, Dyregrov (2002) referer til tragedien på fotballstadionet i Sheffield der en politimann ga ordre om å åpne portene og 95 fotballsupportere ble presset i hjel innenfor.

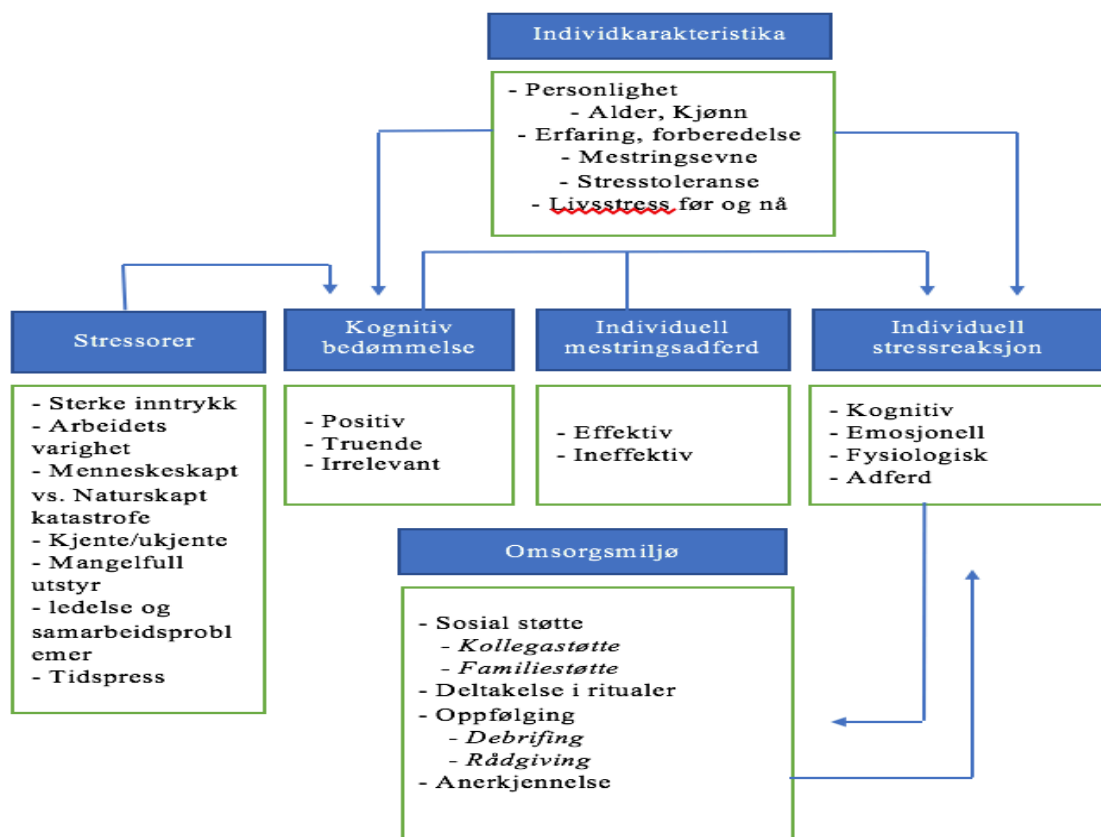
Den siste etterreaksjonen som blir gjennomgått her er endring i verdier blant hjelperne. Dyregrov (2002) eksemplifiserer dette med en undersøkelse av hvordan hjelperne i Måbødalen opplevde endringer fra 1. til 13. måned etter en bussulykke. Hjelperne bestod av politi, brann-, helse- og røde kors-personell. Ulykken Dyregrov referer til er en tragisk bussulykke hvor fire voksne og tolv barn mistet livet i 1988. Innblanding av barn er ifølge Dyregrov (2002) med på å skape en eksistensiell usikkerhet og utfordrer sentrale verdier i livet. Hjelperne reagerer spesielt sterkt når barn er involvert i ulykker. En faktor som fremmer dette er at «*barnet i oss*» blir aktivert. Bevisste og ubevisste lag av minner fra vår egen barndom innvirker på reaksjonene våre. Det fremkommer endringer der hjelperne setter mer pris på sine kjære, eller at ting ikke blir tatt for gitt lenger. En annen endring er mestringsfølelse av arbeidet, der hjelperen opplever å ha håndtert arbeidet bedre enn forventet og føler seg sterkere forberedt til å takle senere kriser- og katastrofesituasjoner. Videre opplever mange hjelperne at livet får en annen og dypere mening (Dyregrov, 2002).

2.2.2 Faktorer som bestemmer etterreaksjoner

Den enkeltes etterreaksjon er resultat av samspillet mellom flere faktorer. Undersøkelser har indikert en viss sammenheng mellom alder og sterkere reaksjoner (Taylor og Frazer 1982, Jones 1985 i Dyregrov, 2002), men ifølge undersøkelsen til McFarlane, (1988) støttes ikke denne antagelsen. Det er heller mulig at erfaring er en viktigere dimensjon enn alder (Dyregrov, 2002). McFarlane (1988) fant også i sin forskning ut av at tidligere livskriser (for eks. tap av nær person, skilsmisse, osv.) hang sammen med vedvarende problemer. I følge McFarlane er tidligere psykiske problemer bare av betydning dersom personen blir utsatt for ekstreme opplevelser under arbeidet. En annen faktor som påvirker hjelpernes etterreaksjon er sterke inntrykk som å se andre mennesker dø, kontakt med skadde, mangelfullt utstyr, samarbeid og koordineringsproblemer. Stressbelastninger knyttet til arbeidsoppgavene personellet er satt til å utføre er også av stor betydning for etterreaksjonene. Høy eksponering, i form av langvarig innsats og belastende arbeid, kan medføre sterkere og mer langvarige etterreaksjoner (Ersland, Weisæth og sund 1989).

En annen viktig faktor som er avgjørende og er av stor betydning for hjelperens etterreaksjon er omsorgsmiljøet som omgir hjelperen under og etter arbeidet, inkludert den oppfølgingen som hjelperen får. Å gi hjelperen oppfølging i etterkant og under arbeidet er av stor betydning for

den langsiktige bearbeidelsen av opplevelsene. Støtte og oppfølging er spesielt av stor betydning for uerfarent personell (McCarroll et al. 1996). Videre kan forberedelse i forkant av arbeidet og gruppesamhold i hjelpeorganisasjon påvirke reaksjonene. En mye omdiskutert form for oppfølging etter krise- eller katastrofeinnsats er samtale om deling av inntrykk og reaksjoner, der det har vært en debatt vedrørende nytten av slike samtaler (Dyregrov, 2002). Tidligere har det vært enighet blant eksperter at denne formen for oppfølging har nytte og er viktig men de senere årene har det blitt rettet kritikk mot metoden. Likevel viser nyere metaanalyser at den type oppfølging i form av samtaler og gruppeoppfølging er ønsket av personellet, og viser seg å ha positiv effekt (Dyregrov, 2002). Figur 3 under forsøker å oppsummere forskjellige faktorer som kan påvirke hjelperens psykologiske etterreaksjoner:

Figur 3. Faktorer som bestemmer reaksjonsforløp. Figur er laget etter Dyregrov, 2002 sin versjon. (Dyregrov, 2002: 223)

Pilene indikerer påvirkningsretninger. Figuren er en forenkling av samspillet mellom faktorene som påvirker de psykologiske etterreaksjonene, samspillet er mer komplisert enn det som fremstilles (Dyregrov, 2002). Vi kan se at individkarakteristika som for eksempel erfaring, alder og forberedelse kan påvirke vår kognitive bedømmelse, dette går ut på for eksempel vår vurdering og oppfattelse av en situasjon, situasjonen kan enten oppleves positiv, truende eller

irrelevant alt ut i fra hva som påvirker fra våre individkarakteristika (Dyregrov, 2002). Hvordan vi opplever en situasjon vil igjen påvirke vår stressreaksjon. Som nevnt tidligere vil ulike stressorer påvirke etterreaksjonene til hjelperne, figuren under illustrer også dette, men viser at stressorene påvirker vår kognitive bedømmelse som igjen kan påvirke vår stressreaksjon. Stressreaksjoner påvirkes der igjen av omsorgsmiljøet rundt hjelperen. For eksempel har noen hjelpere godt omsorgsmiljø bestående av familiestøtte og kollegastøtte som kan ha en positiv effekt på hjelperens stressreaksjon.

3.0 Metode

Samfunnsvitenskapelig metode handler om hvordan vi skal gå frem for å få informasjon om den sosiale virkeligheten. Det handler også om hvordan denne informasjonen skal analyseres, og hva den forteller oss om samfunnsmessige forhold og prosesser (Johannessen, Tufte, & Christoffersen., 2010). Tre viktige kjennetegn ved metode er systematikk, grundighet og åpenhet. Disse tre faktorene skal være med på å sikre at kunnskapen er faglig forsvarlig og i samsvar med virkeligheten (Johannessen et al., 2010). I dette kapitlet blir det gjort rede for det metodiske rammeverket for oppgaven og gjennomførelsen, samt refleksjon av metodiske valg som er gjennomført.

3.1 Forskningsdesign

I følge Blaikie (2010) er hensikten med forskningsdesign å reflektere over formålet med forskningen, hvilken beslutning som tas og hvorfor dette er relevant. Forskningsdesignet for denne oppgaven er en kvalitativ casestudie basert på intervjuer og spørreskjema.

Kvalitativ metode er en metode som går i dybden og forsøker å forstå sosiale fenomener. Ved valg av denne metoden er det mulig å skaffe seg dype data (Thagaard, 2009). I motsetning til kvantitativmetode som oftest søker å etablere predikasjon og generalisering, er målet mitt å søke etter en dyp forståelse og utforske hvorfor noen blir frivillige hjelpearbeidere. Gjennomgang av litteratur viser at flere forskere påpeker at casestudier er anbefalt å benytte når man søker etter å få et dypt innblikk i hendelser (Johannessen et al., 2010; Yin, 2014). I følge Yin 2009 er casestudie anbefalt å benytte i tilfeller hvor problemstillinger er formulert som et ”hvordan” eller ”hvorfor” spørsmål. Han begrunner dette med at slike problemstillinger

vil kreve oppfølging av en sak over tid, dette i motsetning til spørsmål som spør etter for eksempel hyppighet (Yin, 2014). Yin (2014) definerer casestudie som følgende:

“En casestudie er en empirisk undersøkelse som studerer et aktuelt fenomen (the case) i dets virkelige kontekst, særlig når grensene mellom fenomenet og konteksten er uklare” (Yin, 2014, s. 2).

Yin (2014) anbefaler casestudie der forskningen fokuserer på hendelser i nåtid, dette uten å manipulere hendelsene som det forskes på. Videre egner casestudie seg godt til forskning hvor man som forsker har mange variabler å forholde seg til, noe som resulterer til at man ikke kan ha kontroll over dem alle (Yin, 2014).

Gjennomføring av casestudie ble valgt på bakgrunn av at jeg ønsket å gi en skildring av en gruppe frivillige hjelpearbeideres nåværende oppfatning av hvorfor de ble frivillige hjelpearbeidere i Hellas og hvilke etterreaksjoner de frivillige har opplevd i ettertid som resultat av denne innsatsen.

Hvilken forskningsstrategi man velger er en av de viktigste beslutningene i forskningsdesignet (Blaikie, 2010). Argumentasjonen hans for utsagnet ovenfor ligger i at tro på kunnskap i samfunnsvitenskapen kan bare utvikles ved å benytte én eller en kombinasjon av følgende fire forskningsstrategier: den induktive, deduktive, retroduktive og abduktive forskningsstrategien. Disse forskningsstrategiene har ulik logisk tilnærming til å besvare forskningsspørsmålene og problemstillingen på. En kombinasjon av disse strategiene bidrar til utfyllende svar på forskningsspørsmålene og problemstillingen (Blaikie, 2010; Danemark & Karlsson, 1997).

Kvalitative studier har tradisjonelt hatt en induktiv tilnærming, med det menes at det teoretiske perspektivet utvikles på grunnlag av analyse av dataene (Thagaard, 2009, s.189). I følge Thagaard (2009) kan likevel en kvalitativ tilnærming også ha en deduktiv karakter ved at forskeren går fra teori til empiri (Thagaard, 2009). Utgangspunktet for denne oppgaven var induktiv tilnærming, der jeg gikk fra empiri til teori, idealet for dette er at forskeren går ut i virkeligheten med noe tilnærmet et helt åpent sinn, samler inn all relevant informasjon. Til slutt vil forskeren gå i tenkeboksen og systematisere dataen som har blitt samlet. Ut i fra denne åpne tilnærmingen dannes teorien. Målet er at ingenting skal begrense hvilken informasjon den enkelte forsker samler inn (Jacobsen, 2005).

I anledning denne masteroppgaven hadde jeg på forhånd lest litt om frivillig arbeid og temaet vedrørende frivillige hjelpearbeidere som har reist til Hellas. Før jeg gikk ut i første runde for å samle inn data var ingen teorier bestemt på forhånd, dette fordi jeg ønsket ikke at teorien skulle være styrende i forhold til datainnsamling. Jeg ønsket heller å la informantene fortelle fritt hvorfor de ble frivillige hjelpearbeidere i Hellas og hvordan det var i felt og etter endt tjeneste. Når dataen fra første runde var samlet inn, ble den nøye analysert og kategorisert etter kategorier som jeg selv hadde laget (dette vil bli grundigere beskrevet i kapittel 3.4). Etter dette bestemte jeg meg for å bruke teori blant annet om motivasjon for frivillig arbeid, dette førte til enda en ny runde med datainnsamling med bruk av spørreskjema som ble sendt til de samme informantene, men denne runden gikk over til en deduktiv tilnærming der den valgte teorien ledet meg til å samle inn ny data som hadde bare med motivasjon av frivillig arbeid å gjøre.

3.2 Datakilder

For å gjennomføre en casestudie av frivillige i bistandsorganisasjonene Dråpen i Havet (DiH) og Northern Lights Aid (NLA) tok jeg selv kontakt med personer som jobber i deres administrasjon. Kontaktinformasjonen ble funnet på deres internett sider. Representanter fra begge organisasjonene viste interesse for forskningsprosjektet og ønsket å delta.

Videre benyttet jeg meg av nettverket jeg har i frivillighetssektoren for å få tak i informanter. Bekjente tipset meg om aktuelle informanter som kunne passe til oppgaven min. Jeg har selv engasjert meg i flyktnings situasjonen og reist til Tyrkia som frivillig og gitt humanitær bistand, i tillegg har jeg et nært familiemedlem som har både reist til Hellas og Libanon som frivillig og gitt bistand til flyktinger gjennom ulike organisasjoner. Dette gjorde at jeg ikke hadde vanskeligheter med å finne informanter, der et av målene mine var å finne informanter som jeg ikke hadde noe relasjon til. I første omgang forsøkte jeg å benytte meg av tilfeldighetsutvalg av informanter, men dette var av praktiske årsaker ikke gjennomførbart og derfor ble det en avveining av prinsippet om tilfeldighetsutvalg.

Videre benyttet jeg informantene mine til å føre meg i kontakt med nye informanter som kunne passe til forskningsprosjektet. Denne metoden faller under snøballmetoden, her rekrutteres informanter ved at forskeren forhører seg om personer som vet mye om det temaet som undersøkes og som forskeren bør komme i kontakt med. Disse personene kan igjen vise til

andre informanter som det kan være aktuelt å ha med i undersøkelsen (Johannessen et al., 2010). I forhold til denne undersøkelsen var snøballmetoden gunstig og gjorde det lettere for meg å komme i kontakt med nok informanter og resulterte i at antallet informanter ble innenfor grensen som var satt. Et kriterium som jeg hadde satt var at informantene mine skulle ha reist til utlandet som frivillig og ha gitt bistand til flyktningene, men ettersom den første gruppen av informantene hadde reist til Hellas gjorde jeg kriteriet om til at de resterende informantene også måtte ha reist til nettopp Hellas som frivillige hjelpearbeidere.

3.2.1 Presentasjon av informantene

Det er totalt 12 informanter som har deltatt i undersøkelsen som er gjort tilknyttet masteroppgaven. Aldersspennet er mellom 20-39 år. Fem av disse har reist til Hellas gjennom DiH og tre har reist gjennom NLA, de to siste har reist gjennom begge organisasjonene. To av de tolv informantene er intervjuet kun i forbindelse med spørsmål vedrørende bistandsorganisasjonene, disse jobber på administrativt nivå i organisasjonen DiH og NLA. Ni av de frivillige hjelpearbeiderne har reist til Hellas minst to ganger mellom perioden desember 2015 og september 2016. Varigheten på oppholdet blant de frivillige i Hellas har variert alt fra 2 uker til flere måneder og opp til ett år. DiH har som krav at for å reise gjennom deres organisasjon må man kunne bli i felt minst i to uker. De frivillige har reist blant annet til Lesvos, Thessaloniki, Kavala, Idomeni, Molyvos. Polykastro, Kos.

Bakgrunnen til informantene er også av varierende karakter. Fire av informantene er studenter og har vært i studieforløpet mens de har vært frivillige hjelpearbeider i Hellas. Tre av informantene er arbeidsledige, mens resterende er i fast arbeid. De som er i fast jobb, jobber innenfor helse- og sosiale sektoren og innenfor varehandel og butikk.

For alle informantene er dette første gangen de arbeider som frivillig gjennom en humanitær bistandsorganisasjon.

3.3 Datainnsamling – fra strukturert til delvis strukturert intervju

I dette forskningsprosjektet er intervjuene gjennomført gjennom e-post. Målet var å benytte intervju der alle informantene ble intervjuet gjennom en samtale enten ved å møtes eller gjennom telefon. Fordi informantene bor i ulike byer i Norge ble det av praktiske årsaker ikke

mulig å møte alle til samtale, videre viste det seg at tid til en lengre telefonsamtale var også problematisk for en rekke av informantene og dermed var telefonintervju også uaktuelt. Jeg anså det derfor som mer praktisk å benytte meg av samme metode for alle informantene, derfor ble intervju gjennom epost benyttet der hoved årsaken var at denne metoden var praktisk gjennomførbar for flertallet av informantene. Dette resulterte til at intervjuformen gikk fra å være delvis strukturert til å bli mer strukturert, siden e-postintervju ikke gir mulighet til improvisasjon underveis. Det som kjennetegner et strukturert intervju er et formelt og planlagt intervju, den som intervjuer stiller alle informantene samme serie av spørsmål, både spørsmålene og tema er planlagt før intervjuet finner sted (Postholm, 2010). Strukturert intervju kan resultere til at man ikke har de samme mulighetene til å stille oppfølgingsspørsmål underveis gjennom intervjuet (Postholm, 2010). Informantene mottok intervjuguiden på e-post. Da det var viktig for meg å kunne ha mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål i tilfelle behovet skulle dukke opp, ble informantene spurt om å kunne kontaktes av meg i ettertid med oppfølgingsspørsmål. Dette var noe alle informantene var positive til. Denne kontakten ble også gjensidig ved at informantene kunne kontakte meg ved behov for forklaring av spørsmål eller andre uklarheter.

Det er viktig å understreke at jeg benyttet meg av to ulike intervjuguide, der den ene var til 10 av informantene som hadde reist til Hellas som frivillige hjelpearbeider. Den andre intervjuguiden var til to informanter som jobber i administrasjonen hos DiH og NLA. Metoden som er benyttet her kan på mange måter ligne på det kvantitative intervjuet der spørreskjema benyttes. Forskjellen her er at spørsmålene som jeg har stilt er åpne uten svaralternativer som på forhånd er formulert. Før intervjuguiden ble sendt til informantene, hadde de i forkant mottatt både informasjonsbrevet vedrørende forskningsprosjektet og en samtykkeerklæring. Først etter at samtykkeerklæringen var sendt i retur med, signatur, tid og sted ble e-posten med intervjuguiden sendt til alle de tolv informantene. Intervjuguiden til de 10 informantene er to delt, der den første delen inneholder spørsmål vedrørende deres motivasjon for arbeidet i Hellas, hvilke arbeidsoppgaver de hadde også videre. Den andre delen inneholder spørsmål som skal avdekke tegn på hvordan de frivillige ble preget av innsatsen i ettertid, men også i felt.

3.3.1 Ulemper ved e-postintervju

Å gjennomføre intervju over e-post har også sine ulemper og setter begrensninger i forhold til datainnsamlingen. Metoden stiller krav til at både den som intervjuer og intervjupersonen bør

være dyktige i skriftlig kommunikasjonsevne, det er også viktig å sørge for at det gis utfyllende og detaljerte svar fra informanten (Kvale & Brinkmann, 2015). Det er i intervjuguiden og i e-posten tydelig presisert at jeg ønsket så utdypende svar som mulig, dette som et forsøk på å unngå å gå glipp av viktig informasjon. Ved e-post intervju er det informanten selv som skriver ned sine svar, dette kan i følge Braun & Clarke, 2013 resultere i at man går glipp av viktig informasjon som ellers ville ha kommet frem ved samtale med fysisk tilstedeværelse av informanten eller ved transkriberingsprosessen (Braun & Clarke, 2013). I dette tilfellet går man glipp av både informantens kropps- og talespråk, som for eksempel ansiktsuttrykk eller korte fraser som ” huff”, ” ja” og så videre. Den type informasjon kan være viktig i forhold til å kunne tolke om det informanten forteller er i samsvar med uttrykkene (Thagaard, 2009). Denne tolkningen har jeg ikke hatt mulighet til å gjøre i denne oppgaven. Den største utfordringen ved e-post intervju er å få tilstrekkelig med informasjon og sørge for å ikke glipp av viktig informasjon. Dette har vært utfordrende, men hver gang en besvarelse ble mottatt, ble den godt lest igjennom og informanten ble kontakt ved mangel på informasjon eller behov for utdyping av svar eller oppfølgingsspørsmål. Målet var å unngå å la det gå for lang tid mellom da besvarelsen ble mottatt og til jeg tok kontakt med dem.

3.3.2 Spørreskjema-VFI

Spørreskjemaet VFI ble benyttet siden jeg ønsket å vite mer om motivasjonsgrunnlaget til de frivillige. Målet med bruken av spørreskjemaet var å kartlegge hvilke generelle individuelle motiver den enkelte frivillige har hatt for å delta som frivillig hjelpearbeider under flyktnings situasjonen Hellas. Det er viktig å understreke at målet med bruken av dette spørreskjemaet ikke er å generalisere resultatene fra utvalget til populasjonen. Det er mer for å gå dypere i forsøket på å forstå motivasjonen til frivillig arbeid hos informantene, og så analysere svarene i forhold til dataen som ble samlet gjennom e-post intervju.

Informantene ble bedt om å svare på spørreskjemaet og gi skår på alle de 30 påstandene ut i fra hvor viktig hver av dem har vært for at de ble frivillig hjelpearbeidere i Hellas.

Spørreskjemaet VFI er på engelsk, det var i første omgang ikke mulig å finne en norsk versjon av skjemaet. Jeg forsøkte å komme i kontakt med Mark Snyder ansatt ved Department of Psychology, University of Minnesota, og per mail søkte jeg tillatelse til å oversette spørreskjemaet da han er blant en av forskerne som står bak VFI. Manglende respons resulterte

til at jeg tok beslutningen om å oversette spørreskjemaet til norsk siden jeg uansett så det var blitt gjort i andre masteroppgaver, selv om jeg anså disse som noe dårlige oversettelser. For meg var det veldig viktig å oversette den til god norsk slik at det ikke oppstod språkbarriere hos informantene, eller at manglende engelskferdigheter skulle resultere til misforståelse ved respons på spørreskjemaet. Det ble gjort et nytt søk på internett i et forsøk på å finne en norsk versjon av skjemat og denne gangen lyktes jeg. Jeg fant en versjon fra 1994 og jeg sammenlignet min versjon med den og oversettelsen var relativ lik, men der det var ulikt endret jeg det til versjonen fra 1994 siden den kom fra en troverdig og sikker kilde (Lorentzen & Rogstad, 1994). De 10 informantene som var intervjuet gjennom epost, mottok spørreskjemaet via mail, og svarene ble også returnert pr. e-post. På spørreskjemaet hadde jeg skrevet informasjon og fremgangsmåten for å besvare spørreskjemaet (se vedlegg 1). I mailen som var sendt var informanten blitt opplyst om å ta kontakt dersom det skulle oppstå uklarheter.

Resultatene av VFI spørreskjemaet er presentert i kapittel 4.2 i form av diagram og tabell. Excel ble benyttet hvor jeg manuelt satt inn resultatene og dermed også fikk designet resultatene inn i tabeller og diagram gjennom programmet. Resultatene for hver enkelt av informant er presentert i separerte tabeller (se vedlegg 2), i tillegg er det regnet ut gjennomsnittet av ulike motivasjonsbegrunnelser for hele gruppen av informantene, disse er presentert i empiri og drøfting kapitlet.

I likhet med andre metoder for innsamling av data er det også knyttet noen utfordringer til spørreskjemaer. VFI er blitt møtt med kritikk og en av innvendingene er at spørreskjemaet ikke dekker alle aktuelle motiver for frivillig arbeid (Wilson, 2012; Wollebæk, Sætrang, & Fladmoe, 2015). I tillegg til denne kritikken er det også utfordringer knytte til måten folk svarer på spørsmål vedrørende deres motivasjon. Spørreskjemaer kan være upålitelige og svarene er sårbare for de som kalles for «*social desirability bias*». Med dette menes det at man gir de svarene som man anser som sosialt ønskelig (Wollebæk et al., 2015). Man kan for eksempel svare på spørsmålene på en måte som gjør at man fremstår som mer altruistisk enn man egentlig er. I tillegg kan den type spørreskjema der man gir respondentene en smørbrøddliste over en rekke motiver, føre til at man legger ordene i munnen deres og foreslår begrunnelser som de ellers selv ikke ville ha kommet på selv (Wollebæk et al., 2015).

3.4 Datareduksjon og analyse

I følge Repstad, 2007 handler analyse av data om prosessen der man forsøker å ordne dataen for å kunne få frem mønstrene i dem, dette gjør at tolkning blir gjort lettere tilgjengelig (Repstad, 2007). Analyseprosessen handler om å bryte ned, bygge opp og sette sammen dataen, dette gjøres for å få oversikt over materialet og for å skape et sammenheng (Brinkmann & Tanggaard, 2012). Gjennom e-post intervjuene ble en stor mengde informasjon samlet inn fra de tolv informantene. Å få oversikt over all informasjonen var i seg selv en stor oppgave og på mange måter utfordrende. Når all informasjonen var samlet inn, var teori for oppgaven også bestemt. Ut i fra teorien ble det laget kategorier der jeg plasserte dataen som passet inn.

Dette var en måte å gjøre det på for å kunne transformere rådata til en form som var mulig å analysere (Yin, 2014). Alle informanter ble kodet med alfabetet fra A-J, informasjon fra hver av informantene ble satt inn i de ulike kategoriene i tillegg ble det brukt ulike fargekoder der det var sammenhenger. På denne måten var det enklere å se hva slags informasjon som var relevant og hva som var irrelevant, dette bidro til reduksjon av data.

3.5 Kvalitetssikring i kvalitativ metode

Det er tre begreper som er relevante i forhold til kvalitetssikring, det er begrepene reliabilitet, validitet og «generaliserbarhet». Disse begrepene har opprinnelig sitt opphav innen kvantitative metoder og benyttes for å vurdere kvaliteten på forskningen (Gentikow, 2005).

En av innvendingene mot kvalitativ metode handler om at fremgangsmåten ikke tilfredsstillende kvantitative metoders krav i forhold til reliabilitet, validitet og generaliserbarhet (Gentikow, 2005). Blant annet fordi utvalget av informanter er for lavt og ikke er representative. Dette medfører at resultatene fra forskningen heller ikke kan generaliseres (Gentikow, 2005: 60). I følge Thagaard (2013) derimot, vil prinsippene bak begrepene nevnt ovenfor ha en viktig betydning også i kvalitative metoder (Thagaard, 2013).

3.5.1 Pålitelighet

Begrepet reliabilitet viser til hvorvidt forskningen er troverdig og pålitelig. Dette gjøres blant annet ved å se hvordan forskningsopplegget er gjennomført i forhold til datainnsamling bearbeiding og analyser som er gjort (Gentikow, 2005). Som forsker er det viktig å se etter

faktorer som muligens kan ha påvirket informasjonens pålitelighet under datainnsamlingen. For eksempel kan informantene bli påvirket av forskeren og motsatt (Jacobsen, 2005). I perioden der jeg var på jakt etter informanter opplevde jeg som forsker enormt engasjement blant de frivillige. Det var overraskende få som takket nei til å delta som informant, og de som ikke kunne delta begrunnet dette, uten at det var et ønske fra min side. Det opplevdes som at temaet for masteroppgaven engasjerte informantene og hadde en bekreftende effekt på deres frivillige engasjement for flyktingene. Jeg anså det derfor som nødvendig å opplyse om motivasjon for oppgavens tema, slik at det ikke ble oppfattet som at temaet for oppgaven var valgt for å ta side verken med informantene eller andre grupper. Dette var et forsøk på å ikke påvirke informantene verken i den ene eller den andre retningen.

Ulempen ved intervju gjennom epost er mer detaljert skildret i kapittel 3.3.1. Det er derfor tatt med i betraktning i forhold til at jeg kan ha gått glipp av data som jeg ellers kunne fått mulighet til å få tak i ved en gjennom fysisk møte. I et forsøk på å forhindre å gå glipp av viktig data er informantene blitt kontaktet for oppfølgingsspørsmål. I tillegg til epost intervju har jeg benyttet meg av spørreskjemaet VFI, svarene fra både intervjuene og spørreskjemaet er sammenlignet. Det var ikke mange avvik mellom svarene som kom frem, ved å bruke disse to metodene fikk jeg klarhet i informasjon som det var knyttet usikkerhet til. Bruka av to metoder for innsamling av data er med på å øke påliteligheten i dataene.

Den skriftlige forsikringen som informantene mottok vedrørende å holde deres identitet anonymt i undersøkelsen bidro til trygghet hos informantene. Dette har igjen resultert i ærlige og utdypende svar som har gitt grunnlag for tillit. Det er blitt forsøkt å holde en god balanse mellom å være åpne i fremstilling av den innsamlede dataen samtidig som ivaretagelse av informantenes anonymitet er blitt ivaretatt. Ved at jeg har benyttet både intervju og spørreskjema for datainnsamling øker det kvaliteten på dataen. Vedlagt i denne besvarelsen finnes også intervjuguiden, her er det forsøkt å ha gode spørsmål som blant annet ikke er ledende.

3.5.2 Gyldighet

Med validitet menes forskningens gyldighet, her ser man hvorvidt det som undersøkes står i forhold til problemstillingen (Gentikow, 2005). Det handler om at man har svart riktig på problemstillingen. Jacobsen (2005) skiller mellom intern gyldighet og ekstern gyldighet.

Førstnevnte form for gyldighet ser på om vi har fått tak i det som vi ønsket. Videre handler det om beskrivelsen av et fenomen oppfattes riktig. Med det menes at jo større enighet om at noe er riktig, jo nærmere kommer vi sannheten (Jacobsen, 2005). Jeg la merke til at det var mange likheter mellom svar innenfor ulike temaer som informantene hadde gitt, dette bidro til bekreftelse på informasjon som var meget viktig for oppgaven. Det var blant annet stor enighet blant informantene om at det var for lite oppfølging av de frivillige etter å ha vært i Hellas. Sannsynligheten for at det i virkeligheten faktisk er lite tilbud om oppfølging for de frivillige vil da øke etter en slik bred enighet blant gruppen.

Det er viktig å understreke at forskjellige beskrivelser ikke nødvendigvis trenger å være negativt, den riktige beskrivelsen er uansett summen av informasjonene innhentet fra informantene (Jacobsen, 2005). Det har gjennom hele prosessen med denne oppgaven blitt gjort kritiske gjennomgang både av kilder som er benyttet og informasjon som har fremkommet fra informantene.

Ekstern gyldighet handler om generaliserbarheten til funnene som er gjort i forskningen (Jacobsen, 2005). Generaliserbarhet referer til å ha en allmenn gyldighet, det vil si at man trekker konklusjoner som går utover fenomenet som er blitt undersøkt (Gentikow, 2005: 57). Som nevnt tidligere har ikke målet med denne oppgaven vært å generalisere funnene. Det at kvalitative metoder ikke har grunnlag for generalisering, trenger ikke nødvendigvis bety at resultatene ikke har verdi eller er av betydning utover det som er undersøkt. Også i kvalitative metoder forsøker man å fremme resultater som er av betydning utenfor det gjeldende prosjektet. Overførbarhet kan være i form av at innsikt om et bestemt fenomen kan være av relevans for lignende situasjoner (Thagaard, 2013).

3.6 Forskningsetiske hensyn

Gjensidig tillit blant forskeren og informantene i arbeidet med denne oppgaven har vært helt avgjørende for dette prosjektet. Alle informanter som har deltatt i dette prosjektet har fått et informasjonsbrev (se vedlegg 3) vedrørende prosjektet, i tillegg har informantene fylt ut en samtykkeerklæring (se vedlegg 4). Ingen er blitt intervjuet uten at samtykke er innhentet. Alle informantene har fått tilbud om å få tilsendt oppgaven dersom de skulle ønske dette. Det har vært veldig viktig å behandle den innsamlede dataen på en måte som ikke muliggjør å identifisere informantene, alle opplysninger er derfor blitt behandlet konfidensielt.

Forskningsprosjektet ble meldt inn og godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) og ble godkjent (se vedlegg 5).

4.0 Empiri og drøfting

I denne delen av oppgaven vil funn fra undersøkelsen som er gjennomført bli presentert. Disse funnene vil systematisk bli drøftet opp mot det teoretiske rammeverket som er lagt til grunn for denne oppgaven. Først og fremst vil det bli gitt en kort drøfting av for hvordan Hellas kan bli sett på som et kriserammet område med tanke på flyktnings situasjonen i år 2015-2016. Deretter vil funn knyttet til første del av problemstillingen bli presentert og drøftet: «*Hvorfor velger noen å reise som frivillige til kriserammede områder for å gi bistand?*», deretter vil det samme bli gjort for andre del av problemstillingen: «*Hvilke etterreaksjoner har de frivillige opplevd som følge av denne innsatsen?*»

4.1 Flyktnings situasjonen i Hellas, en krise?

En krise kjennetegnes blant annet av at det er en hendelse som er ekstraordinær og krever tilsvarende med ressurser (Engen et al., 2016). I tillegg krever håndteringen av en krise innsats fra hvilende organisasjoner (Olsen et al., 2008). I denne oppgaven legges det til grunn at flyktnings situasjonen i Hellas kan defineres som en krise i form av at det krevdes ekstraordinære ressursers for å håndtere situasjonen. Mange internasjonale bistandsorganisasjoner måtte bidra i håndteringen (Johnson, 2015). Fra Norge var både Røde Kors og Flyktningshjelpen i Hellas for å bistå, dette er to av de største ikke statlige frivillige organisasjonene vi har i Norge (Flyktningshjelpen, 2016; Røde-Kors, 2015). I tillegg utrykte de greske myndighetene behovet for å få hjelp fra andre land for å håndtere flyktnings situasjonen, dette både på grunn av det store antallet flyktninger, samt at landet var i en vanskelig økonomisk situasjon (E24, 2016; Huuse, 2016). Flyktnings situasjonen var ekstraordinær i form av at antallet mennesker på flukt fra krig og konflikt var den største sett i Vest- og Sentral-Europa siden 1990-tallet (Millman, 2015). I løpet av 2015-2016 flyktet over 1,3 millioner mennesker til Europa via sjøveien, de fleste av disse flyktet til Hellas (Flyktningshjelpen, 2016). Flertallet av disse flyktingene kom fra Syria og Afghanistan (Flyktningshjelpen, 2016).

En annen faktor som også kan identifisere flyktnings situasjonen i Hellas som ekstraordinær og som derfor kan sees på som en krise er behovene til de mange tusen flyktingene som oppstod. I et forsøk på å komme seg til tryggere destinasjoner i Europa tar flyktingene risikable reiseruter med overfylte båter. Den mest brukte ruten innebærer å krysse Middelhavet fra Tyrkia til Hellas i små overfylte fartøy - smuglergrupper står ofte bak organisering av disse risikofylte turene (Fleming, 2015). Her står liv og helse i fare, og flyktingene som har gjennomført denne farefulle reisen har behov for grunnleggende humanitær bistand i det de ankommer landet. Rent vann, helsetjenester, husly, mat og klær er blant de grunnleggende behovene som må dekkes (Commission, 2016). Når Hellas ikke har kapasitet til å bistå med de grunnleggende behovene til flyktingene, i hovedsak på grunn av det store antallet flyktinger som kom i løpet av en kort periode, og på grunn av den økonomiske situasjonen, måtte det hentes ressurser fra andre steder for å håndtere situasjonen. Igjen kan dette bekrefte at flyktnings situasjonen var ekstraordinær og krevde tilsvarende mer ressurser. Dette er i tråd med det Olsen mfl. (2008) legger til grunn i definisjonen av en krise (Olsen et al., 2008).

I følge Olsen mfl. (2008) kan media være med på å definere en krise. Flyktnings situasjonen i Hellas og i andre europeiske land ble av mediene omtalt som en flyktingkrise. Medienes bruk av begrepet flyktingkrise ble brukt i både omtale av flyktingenes situasjon, men også ved omtale av de europeiske landenes politiske håndtering av situasjonen. Medier som nettaviser og fjernsyn viste sterke bilder av overfylte gummibåter med flyktinger, bilder av redningsaksjoner i Middelhavet og av desperate flyktinger som ropte om hjelp og tryglet europeiske myndigheter om å åpne landegrensene (Hauge, 2015; Kirkerud, 2015; Paust, 2016; Wedén, 2015). Medienes omtale av flyktnings situasjonen i form av tekst og bilder illustrerte dermed en krisesituasjon. I denne studien er det ikke mulig å slå fast hvorvidt det var media som var med på å definere flyktnings situasjonen som en krise, men mediens omtale av situasjonen ved bruk av sterke bilder, scener og tekst kan ha påvirket til at det i det minste ble dannet et bilde av en krisesituasjon.

Ved utforming av problemstillingen som inneholder begrepet «*kriserammet område*», er poengene nevnt ovenfor lagt til grunn. Å definere flyktnings situasjonen i Hellas som en krise ville sikkert i seg kunne vært en hel masteroppgave, men på grunn av begrensninger og oppgavens omfang er det i denne studien kun de nevnte kjennetegnene ved flyktnings situasjonen som er benyttet til å identifisere det som en krise.

4.2 Hva er årsakene til at de frivillige reiste til kriserammede Hellas?

Alle informanter har gjennom intervju blitt stilt spørsmålet om hva som motiverte dem til å reise til Hellas og bistå som frivillig hjelpearbeider. Det er en klar likhet mellom svarene, der de aller fleste uttrykker at de ville hjelpe flyktningene, og hjelpe mennesker som var i en sårbar situasjon. Informantene forteller at de opplevde det som deres plikt å hjelpe, det blir referert til kaotiske bilder i media som viser at situasjonen i Hellas ikke var under kontroll og manglende engasjement fra andre organisasjoner var en av årsakene til at noen valgte å bli frivillig. Dette kan sammenlignes med det Dynes (1994) snakker om, altså at det oppstår situasjonell altruisme fordi det oppleves at det er behov for forsterkninger for å håndtere krisen. Informantene så seg nødt til å bidra da de opplevde at det var mangel på innsats fra aktører de anser som ansvarlige for håndteringen av flyktningsituasjonen. De så seg også nødt til å hjelpe da mediebildene ifølge informantene har vist at det har vært mangel på ressurser, spesielt i form av materiell og personell. I følge Dynes (1994) er nettopp dette faktorer ved en krise eller en uønsket hendelse som fører til at situasjonell altruisme kan skapes. Noen av informantenes hjelpeaktivitet kan sies å ha oppstått spontant og som følge deres opplevelse av behov for forsterkninger til håndteringen av flyktningsituasjonen i Hellas.

I følge Darley og Latane (1986) er noen mennesker mindre tilbøyelige til å hjelpe til i nødsituasjoner når det er andre mennesker tilstede som er i stand til å hjelpe enn når de er alene. Det er noe ved denne teorien som kan belyse informantenes engasjement til å bli frivillige hjelpearbeidere under flyktningsituasjonen i Hellas. Det oppgis av informantene at de opplevde at det var mangel på personell som kunne bistå flyktningene i Hellas. Det er en av årsakene til at flere av informantene har blitt frivillige hjelpearbeidere. Selv om informantene ikke har vært alene i en nødsituasjon, har de likevel følt at det har vært mangel på personell som kunne gi hjelp til flyktningene, denne mangelen kan ha resultert i deres frivillige engasjement i Hellas.

Selv om alle informantene nevner at årsaken til at de dro til Hellas var fordi de ville hjelpe til, kommer det også nye elementer inn bildet når informanten med oppfølgingsspørsmål blir bedt om å utdype motivasjonen sin. Blant annet kommer det tydelig frem hos flere informanter at medias dekning av flyktningsituasjonen har påvirket deres engasjement for flyktningkrisen. Her referer informantene ofte til sterke bilder og scener de har sett på fjernsyn, nettaviser og sosiale medier (Facebook og Twitter). I likhet med teori om at menneskers adferd blir påvirket av media, har informantene i denne studien også gitt tegn til atferdsendring i form av at de har blitt

frivillig som resultat av informasjon innhentet fra mediene. Det er likevel ikke mulig å konkludere med at det er kun informasjon fra media som har påvirket denne atferdsendringen, vi kan derfor ikke utelukke at informantene kan ha fått informasjon også fra andre kanaler som kan ha påvirket deres beslutning om å bli frivillig hjelpearbeider i Hellas. Informantene bekrefter å selv ha tatt kontakt med bistandsorganisasjonene DiH og NLA og uttrykt sitt ønske om å reise til Hellas som frivillig. Informasjonen de oppsøkte er hentet fra organisasjonenes egne Facebooksider.

Samtlige av informantene nevner å ha vært aktive på sosiale medier i forhold til å få oppdateringer på flyktnings situasjonen i forkant av at de ble frivillig, i tillegg har åtte av informantene vært aktive med å dele og spre informasjon på sosiale medier mens de har vært i Hellas. Noen nevner at aktiviteten på sosiale medier ble prioritert mens de var i felt for å dele informasjon med folk hjemme og for å rekruttere flere frivillige i perioder hvor det var for få i Hellas. Med andre ord har de frivillige bevisst valgt å bruke sosiale medier som Facebook og Twitter i et forsøk på å rekruttere andre som kunne bli frivillige hjelpearbeidere. På spørsmål om de lyktes med å rekruttere andre, er det tre som svarer ja, disse har blitt kontaktet direkte av bekjente som har ønsket å få en veiledning i hvordan de kunne komme ned til Hellas for å gi bistand.

To av informantene referer til et bilde som påvirket dem sterkt i forkant av de ble frivillige hjelpearbeidere i Hellas, dette bildet oppdaget de først i Aftenposten og VG, og senere på sosiale medier. Bildet som informantene referer til er bildet av det syriske flyktningsbarnet Alan Kurdi som ble forsket på ved Universitetet i Sheffield. Bildet ble forsket på i forhold til visualisering og påvirkningskraft et bilde kan ha hatt på flyktningsdebatten. Konklusjonen til denne forskningsgruppen var blant annet at deres analyser viser at bildet førte at reaksjonen på flyktningskrisen ble endret. Studiet bekrefter også at bildet hadde en påvirkningskraft her i Norge (Ray Drainville et al., 2015). En av de to informantene som i min studie referer til bildet nevnt ovenfor, oppgir at hun følte seg kallet til å bistå etter å ha sett dette bildet.

Nedenfor blir en rekke sitater fra informantene presentert, dette er sitater der budskapet inneholder flere motivasjonsfaktorer. Noen av informantene responderer som følger på spørsmålet vedrørende motivasjon:

” Det gjorde vondt å se de tragiske bildene på nyhetene, jeg fikk vondt i hele kroppen av det og ønsket å hjelpe til da jeg selv hadde tid og ressurser til overs. Jeg mener det var mangel på innsats og engasjement både fra europeiske og greske myndigheter på å forsøke å løse krisen. Å stenge landegrensene er ikke en løsning.” (Informant A)

En annen informant svarer følgende:

” Å hjelpe andre mennesker er noe jeg selv har likt å gjøre alltid, faktisk helt siden jeg var et lite barn, dessuten får jeg møtt mange spennende mennesker noe som gjør at jeg får flere venner. Ved å sitte i Norge kunne jeg ikke hjelpe til direkte, jeg hadde heller ikke så stor sosialnettverk her. For meg er dette en vinn-vinn situasjon der jeg hjelper til mennesker i nød og samtidig får meg nye venner.” (Informant B)

Yngste informantens motivasjon var:

” Det føltes som ingen gjorde noe for disse menneskene, for meg var motivasjonen en slags politisk protest. Jeg kunne ikke sitte hjemme å være vitne til en så omfattende katastrofe, derfor reiste jeg og hjalp til direkte på Lesvos.” (Informant D)

Informant med sykepleier bakgrunn:

” For meg var hoved motivasjonen å hjelpe til flyktingene og spesielt barna, men jeg er student og har alltid ønsket å jobbe i en humanitær bistandsorganisasjon, jeg anså engasjementet som en god mulighet for å få erfaring fra felt. Siden jeg er deltidsstudent hadde jeg mye tid til overs og så dette som en mulighet for å komme ett skritt nærmere drømmejobben.” (Informant C)

En annen informant som har oppholdt seg i Hellas og bistått frivillig med bistand til flyktingene i over ett år (oppholdet har ikke vært sammenhengende, men har reist hjem til Norge flere ganger):

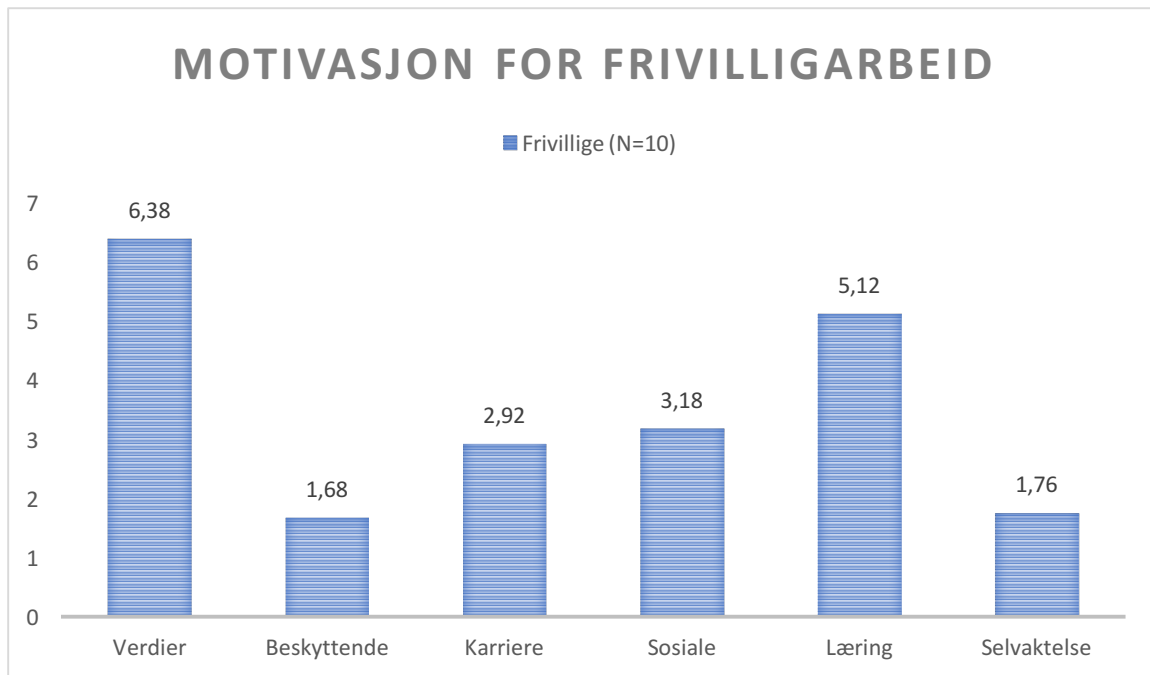

” Det gjorde så fryktelig vondt i sjela å se nyhetsbildene og høre om så mange triste skjebner, noen netter lå jeg søvnløs og tenkte kun på flyktningene, jeg måtte bare reise i et forsøk på å hjelpe så mange mennesker om mulig. Ut i fra hvordan flyktningssituasjonen ble dekket i mediene så det så ut som det var behov for innsats fra frivillige. Det var og er fortsatt behov for oss.” (Informant E)

Sitatene ovenfor viser at vi finner likheter mellom motivasjonen til informantene som bestemte seg for å bli frivillig hjelpearbeider i Hellas, samtidig dukker det opp andre faktorer som viser at motivasjonsgrunnlaget er varierende fra person til person. Likheten mellom motivasjonsgrunnlaget er at det har vært viktig for de frivillige å hjelpe mennesker i nød, det kan sies å være en av hovedbegrunnelsene som trer frem. Likevel er det ulikheter i form av at for noen har det sosiale aspektet ved engasjementet vært viktig, altså å utvide sitt sosiale nettverk. Dette er noe som skiller seg ut, dette i likhet med karriere fokuserte faktorer som fokus på arbeidserfaring fra felt for å bedre sine sjanser i forhold til fremtidig jobb. Ulikheten i motivasjonsgrunnlaget for det frivillige engasjementet blant er i tråd med det funksjonalistiske teorigrunnlaget som VFI er basert på (Clary et al., 1998). Sentralt i den teorien står poenget om at mennesker kan utøve samme handling med bakgrunn i ulike psykologiske funksjoner. Sitatene ovenfor viser at en gruppe mennesker har blitt frivillige hjelpearbeidere i Hellas, men at motivasjonskilden til denne innsatsen er ulik fra person til person. Av sitatene som er nevnt ovenfor er det mulig å se at motivasjonsbegrunnelsene er som sosiale, karrieremessige og verdibaserte begrunnelser. Målet for å delta som frivillig hjelpearbeider kan sies å være forskjellig fra person til person blant informantene. Det stemmer også overrens med forskningen til Clary mfl.(1998) der de kom frem til at forskjellige individer kan delta i like aktiviteter, men at målet for deltagelsen er ulike (Clary E. Gil et al., 1996).

Som tidligere nevnt i metode kapitlet, har informantene også fylt ut VFI spørreskjemaet (Se vedlegg 1). VFI spørreskjemaet består av 30 påstander, der informanten gir en skår fra 1 (svært lite viktig) til 7 (svært viktig) på påstander om deres motivasjon for å reise til Hellas som frivillig hjelpearbeider. Nedenfor er resultatene fra VFI spørreskjemaet fremstilt i form av diagram og en tabell.

Figur 4: Motivasjon for frivillig arbeid. Gjennomsnitt på motivasjonsindekser (1-7).

Diagrammet ovenfor (Figur 4) viser gjennomsnittet av motivasjonsbegrunnelsene som er viktigst for informantene. Vi ser at motivasjonsbegrunnelsen «verdier» skårer høyest, dernest er det «læring» som skårer høyest blant de andre begrunnelsene. Dette stemmer godt overens med forskningen til Clary og Snyder (1999) som kom frem til at blant de viktigste motivasjonsbegrunnelsene for frivillig arbeid finner vi «verdier» og «læring» som begrunnelser. Den minst viktige motivasjonsbegrunnelsen for å reise til Hellas som frivillig har blant informantene vært «Beskyttende». Det er også en av de minst viktigste motivasjonsbegrunnelsene i følge Clary og Snyder, (1999).

I vedlegg nummer to er resultatene av viktigheten av de ulike motivasjonsbegrunnelsene for hver frivillig hjelpearbeider fremstilt i hver sin tabell. I vedlegget som det henvises til kan vi se at motivasjonsbegrunnelsen «beskyttende» er svært lite viktig blant fire av informantene, disse krysser av 1 på alle påstandene som tilhører «beskyttende» som begrunnelse for frivillig arbeid under flyktnings situasjonen i Hellas. Videre ser vi at to av informantene scorer topp på begrunnelsen «verdier», de scorer altså 7 på alle påstandene som faller under begrunnelsen «verdier», noe som betyr at det er den viktigste motivasjonsbegrunnelsen for dem. Totalt av de fem påstandene som faller innenfor begrunnelsen «verdier», er det påstand nummer 19 som scorer 7 fra alle informantene. Påstanden lyder som følgende:” *Jeg synes det er viktig å hjelpe andre*”.

Motivasjonsbegrunnelse	Påstand	Responsscore
Verdier	Jeg føler det er viktig å hjelpe andre	7
Beskyttende	Uansett hvor dårlig jeg kan ha hatt det, frivillig arbeid får meg til å glemme det	1,7
Karriere	Jeg kan få kontakter som kanskje kan hjelpe meg i arbeidslivet	2,9
Sosiale	Folk som står meg nær har oppfordret meg til å bli frivillig	2,7
Læring	Som frivillig kan jeg få mulighet til å se ting fra nye perspektiv	4,5
Selvaktelse	Frivillig arbeid er en måte å få nye venner på	1,7

Tabell 2: Tabellen viser påstandene som scorer høyest blant informantene. Siste kolonne markert med ”respons” viser gjennomsnitt av informantenes respons på tilhørende påstand som faller under de tilhørende motivasjonsbegrunnelse.

Tabell 2 viser påstandene som scorer høyest blant informantene. Av tallene i tabellen kan vi se at det er i hovedsak påstandene som tilhører motivasjonsbegrunnelsene *verdier* og *læring* som scorer høyest mens påstandene *tilhørende*, *beskyttende* og *selvaktelse* scorer minst og betyr minst i forhold til de andre.

Ved å sammenligne resultatene fra VFI spørreskjemaet sammen med svarene fra intervjuene, der informantene har svart på spørsmål vedrørende deres motivasjon, kan vi få en dypere forståelse og innsikt av informantenes motivasjon bak deres frivillige engasjement for flyktingene i Hellas. Her er det noen interessante sammenhenger.

Dersom vi går tilbake til sitatet fra informant «B» på side 33 der informanten oppgir at ” *dette er en vinn-vinn situasjon hvor man får hjelpe andre samtidig som man får større nettverk*”, her ser vi tydelig at det er «verdibegrunnelse» og «sosiale begrunnelser» som ligger til grunn som motivasjon for frivillig arbeid for flyktingene i Hellas. Informanten nevner at både det å hjelpe mennesker er viktig, i tillegg påpeker informanten den sosiale gevinsten ved frivillig arbeid, altså det å kunne utvide sitt sosiale nettverk. Dette er i tråd med det Clary og Snyder (1999) legger i verdier og sosiale begrunnelser for frivillig arbeid. Verdier knyttes til behovet for å

hjelpe mennesker gjennom sin innsats og sosiale begrunnelser handler om å styre egne sosiale relasjoner (Clary & Snyder, 1999).

Ser vi på vedlegg nummer to kan vi se at informant «B» skårer relativt høyt både på verdibegrunnelse som motivasjon, men også sosiale begrunnelser skårer høyt. Det er med andre ord en klar sammenheng mellom det som er blitt fortalt i intervjuet og svarene som er gitt gjennom VFI spørreskjemaet. Dette gjelder flere av informantene, riktig nok ikke alle. Ser vi på informant C er det også her klar sammenheng mellom svar fra intervjuet og svarene som er gitt i spørreskjemaet. Denne informanten nevner at vedkommende i hovedsak ønsket å hjelpe flyktningene, men at karriere også var en motivasjon for å bli frivillig hjelpearbeider i Hellas. Dette er noe som kommer tydelig frem i vedlegg nummer to, i tabellen ser vi at denne informanten skårer nesten like høyt på motivasjonsbegrunnelsen verdier og karriere, vi ser også at læring skårer høyere enn de nevnte motivasjonsbegrunnelsene.

Grunnen til at informantene har reist til Hellas som frivillige hjelpearbeidere er ikke bare ett, som vi ser ovenfor ligger det en rekke motivasjonsfaktorer bak hver av informantenes frivillige engasjement. Det kommer ganske tydelig frem gjennom innsamlet data at et av de sterkeste motivasjonsfaktorene hos informantene har vært ønsket om å hjelpe flyktningene, men hvis man graver dypere i dataen finner man en rekke andre faktorer som i dette kapitlet er blitt belyst. De er engasjert og jobber for samme sak, gir bistand til flyktningene, men motivasjonsbegrunnelsen er ulike fra person til person. Under flyktningstrømmen til Hellas i 2015 og 2016 kan vi også si at det ble skapt en situasjonell altruisme, informantenes begrunnelse for deres innsats passer innenfor kriteriene til Dynes (1994) sin teori om hvorfor situasjonell altruisme blir skapt.

4.3 Hvilke etterreaksjoner finner vi blant de frivillige som følge av innsatsen i felt?

For å finne ut hvilke etterreaksjoner de frivillige hjelpearbeiderne har opplevd etter innsatsen deres i Hellas under flyktningkrisen, er det nødvendig å få et innblikk i deres rolle og arbeidsoppgaver i felt.

4.3.1 Arbeidsoppgavene til de frivillige

I følge Dyregrov (2002) er etterreaksjonene til hjelperen avhengig av flere faktorer, blant annet at etterreaksjonene påvirkes av hvilke arbeid og rolle hjelperen har hatt i felt (Dyregrov, 2002). Informantene har fått spørsmål vedrørende hva deres arbeidsoppgaver har vært og hva som gjorde sterkt inntrykk på dem i felt. Ingen av informantene har hatt faste arbeidsoppgaver og de presiserer at ingen dager har vært like. Roller og oppgaver har endret seg kontinuerlig fra dag til dag, i takt med at situasjonen i leirene har endret seg og dermed også behovene. En arbeidsoppgave som alle informantene har gjennomført har vært å kjøre rundt strendene og være i beredskap for å ta imot båtflyktninger og hjelpe dem i land. Distribusjon av klær, mat, og hygieneprodukter har også vært en felles arbeidsoppgave. Gjennom intervjuene kommer det frem at de aller fleste har opprettet kontakt med flyktninger og dirkete hjulpet flyktninger som har vært sårbare. Tre sitater er valgt ut for å få et nærmere innblikk i de frivilliges arbeidsoppgaver:

”Det var en familie på fem fra Syria som flyktet over til Lesbos, denne familien kom jeg godt i kontakt med. I det de ankom land var jeg der og ga dem vann og tørre klær. Vi holdt kontakten i en hel måned og jeg fulgte dem opp med det som var nødvendig, alt fra å skaffe dem mobillader til å lytte og være en slags psykolog.” (Informant A)

“Det er ikke lett, altså konkret å si hva arbeidsoppgaven var. Det var alt fra å kjøre på standene og assistere båtladninger til å plukke søppel fra campene, det var sykt mye søppel og menneske avføring. Enkelte arbeidsoppgaver var gøyere enn andre.” (Informant F)

“De første ukene husker jeg nesten ikke hva jeg gjorde, det ble mye utdeling av klær og tepper. Jeg stod klar til å ta imot flyktninger på strandlinjen og ga hjelp til de som trengte. Ved to tilfeller ga jeg førstehjelp, til et barn og en eldre mann. Jeg hjalp blant annet en høygravid kvinne som hadde svangerskaps komplikasjoner. Jeg er jo ikke jordmor, men noe kunnskap hadde jeg, det gikk fint.” (Informant D)

Sitatene nevnt ovenfor, i tillegg til annen informasjon som har kommet frem av intervjuene viser at de frivillige har arbeidet både på operativt og taktisk nivå. Med andre ord faller de inn under både kategorien som førstelinjehjelpere og andrelinjehjelpere slik Dyregrov (2002) kategoriserer hjelperne på et krisested. De er førstelinjehjelpere fordi de jobber i akutfaser og er på krisestedet der det er behov for ulike form for bistand, der liv og helse for noen står i fare. De frivillige anses også som andrelinjehjelpere i form av deres arbeidsoppgaver som ikke er tilknyttet bare akutfasen, men også arbeidsoppgaver i flyktningeleiren som for eksempel psykososialt støtte for flyktningene, koordineringsarbeid av andre frivillige, rekruttering av nye frivillig osv. Ved at de er førstelinjehjelper fører det også til at de er mer utsatt for å være vitne til sterke scener og tøffe arbeidsoppgaver som kan resultere til ulike stressbelastninger i felt.

4.3.2 Etterreaksjoner blant de frivillige hjelpearbeiderne

Å få skyldfølelse er ingen uvanlig etterreaksjon etter å ha tjenestegjort på en katastrofe eller krisested (Dyregrov, 2002). Det er gjort funn også blant informantene i denne undersøkelsen som tyder på at noen av dem har hatt skyldfølelse etter hjemkomst fra Hellas. Det er ulike faktorer og stressorer som kan ha resultert til denne etterreaksjonen etter hjemkomst.

Det nevnes av samtlige informanter at det har vært lange arbeidsdager. Informantene nevner å ha arbeidet mellom 10 -15 timersperioder når de har vært i Hellas. Seks av de ti informantene nevner at man kunne gå og jobbe fra tidlig på morgningen til sent på kvelden og glemme helt av å spise. Ikke nødvendigvis fordi det ikke var mat eller at de ikke var sulten, men fordi det var mye så mye å gjøre. Andre nevner at det ble lange dager fordi det ofte ikke var nok folk som jobbet i tillegg til at det var folk som ikke dukket opp på jobb som var avtalt. Det at andre frivillige ikke har dukket opp på jobb i felt er noe som beskrives av tre informanter som har hatt ansvar blant annet for koordinering av de frivillige. Dette har naturligvis resultert i mer arbeid og ansvar for de få som har vært på jobb de gjeldene dagene.

Ut i fra informantenes beskrivelse virker det som at man kom på jobb og gikk som man ville og at det har vært mangel på organisering som har resultert til at folk ikke dukket opp på jobb. Dette kan skape utfordringer for de som koordinerer arbeidet og resten av de frivillige som er på jobb. For arbeidsoppgaver der de ansvarlige lederne har planlagt og beregnet seg frem til eksakt antall frivillige som de trenger, kan det få konsekvenser for krisehåndteringsarbeidet dersom frivillige ikke dukker opp slik det er planlagt for. I følge Dynes (1994) kjennetegnes

situasjonell altruisme av at den frivillige hjelpeaktiviteten som oppstår ikke følger de etablerte institusjonaliserte mønstret som allerede eksisterer i leiren. At folk ikke har dukket opp på jobb slik flere informanter opplyser om kan gi en bekreftelse på det Dynes (1994) sier om situasjonell altruisme. Man kan diskutere hvorfor folk ikke har møtt opp til jobb som avtalt, men det kan blant annet skyldes at arbeidet er helt frivillig, man er ikke knyttet til like strenge regler som man ellers ville ha gjort hvis den frivillige hadde tilknytting til en mer formell og etablert organisasjon. Både DiH og NLA er relativt nye organisasjoner hvis man sammenligner dem med de andre store organisasjonene som Flyktningshjelpen eller Røde Kors.

Som nevnt i kapittel 2.2.2 skisserer Dyregrov (2002) en rekke faktorer som kan påvirke etterreaksjonene til hjelperen. Blant disse faktorene er stressorer som kan oppleves i felt. Lange arbeidsdager uten fastsatte pauser og mangle på frivillige i felt kan sees på som stressorer som har resultert til frustrasjon og misnøye hos informantene. Disse stressorene kan falle inn under ledelse og samarbeidsproblemer slik Dyregrov (2002) har kategorisert dem i Figur 3 (kapittel 2.2.2). Disse stressorene har helt tydelig preget fire av informantene både i felt men også gitt negative etterreaksjoner etter hjemkomst. Etterreaksjonene kan beskrives som skyldfølelse. To sitater beskriver opplevelsen av skyldfølelse etter endt tjeneste:

” Jeg føler jeg ikke gjorde nok perioden jeg var på Kos, men det skyldes delvis min frustrasjon over manglende organisering fra ledelsen og lange arbeidsdager ... I ettertid har jeg hatt dårlig samvittighet og følt skyld ovenfor mennesker jeg har avvist. Jeg tenker på hvor mye mer jeg kunne ha bidratt med, det er ikke en god følelse å sitte med nå.” (Informant I).

” Det var situasjoner i leieren som jeg nå i ettertid ser at jeg kunne ha håndtert annerledes. Hvorfor jeg ikke gjorde de rette grepene kan skyldes at jeg var utmattet av å jobbe 16 timers vakt som gjorde at jeg ikke så de riktige løsningene. Jeg har en skyldfølelse rett og slett fordi jeg innser nå de idiotiske beslutningene som ble tatt av meg og de rundt meg, som jeg ikke stoppet” (Informant G)

Disse to sitatene bekrefter tydelig at informantene har opplevd å ha skyldfølelse i ettertid. Dyregrov (2002) mener det at hjelperen opplever å få skyldfølelse i ettertid ikke er uvanlig, det

er lettere å se i ettertid hva som kunne ha blitt håndtert annerledes. Det er nettopp dette sitatene ovenfor bekrefter, men sitatene fremmer også andre mulige stressorer som har resultert i etterreaksjoner.

Gjennom intervjuene har alle informantene fått spørsmål vedrørende hjemkomst og hvordan arbeidet som frivillig hjelpearbeider har påvirket livene deres. Videre har informantene fått konkret spørsmål vedrørende søvnproblemer, depresjon og påtrengende minner. Det som kan trekkes frem er at informantene har opplevd oppholdet og rollen som frivillig hjelpearbeider i Hellas som lærerikt. Enkelte av informantene trekker frem at de har fått et nytt syn på flyktningsdebatten. Andre trekker frem at de ser nå livet fra nyere perspektiver og setter mer pris på både det og familien de har hjemme i Norge. Sitatene under fremmer endringer i verdier hos tre av informantene:

---

*”Jeg er så heldig som bor i Norge, aldri vil jeg ta noe for gitt igjen”
(Informant A)*

“Etter å ha vært i Hellas og sett hvor urettferdig verden er og hvor følt mennesker har det, har jeg fått et nytt syn på alt og alle rundt meg. Vi må lære våre barn at de bor i verdens beste land og ikke ta det for gitt, og vi må sette pris på alt vi har” (Informant J)

“Gjennom perioden som frivillig i Hellas har familien min fått enda større betydning for meg, ikke alle har mulighet til å være rundt sine kjære. Mennesker flykter fra krig og elendighet, mennesker drukner i Middelhavet, mine barn skal lære å sette pris på livet og tryggheten de har.” (Informant F).

I Følge Dyregrov (2002), kan hjelperen etter hjemkomst oppleve endringer i verdier og prioriteringer. Funnene nevnt ovenfor tyder på en endring i verdier hos noen av informantene som opplever å sette mer pris på det de har og personene rundt seg etter å ha kommet hjem fra Hellas. Tre av informantene nevner at materielle ting betyr mindre for dem nå enn det gjorde

før de reiste til Hellas, dette kan illustrere endring i deres prioriteringer. Andre etterreaksjoner som kommer frem er opprettelsen av sterke sosiale bånd som er blitt skapt i felt mellom de frivillige hjelpearbeiderne. Det kan illustreres med to sitater fra informantene:

”Jeg har blitt kjent med mennesker som er så fantastiske, med enkelte av dem har jeg nesten kontakt daglig, for en gjeng! Plutselig har jeg venner over hele Europa” (Informant B)

”Jeg dro for å hjelpe mennesker i nød, jeg kom hjem med mange sterke minner, men også gode minner og venner for livet. Jeg ble kjent med to jenter fra Nord Norge, vi klikket så godt og arbeidet godt i team ...”
(Informant G)

På spørsmål om informantene har opplevd å ha depresjon etter hjemkomst er svaret nei fra alle. En av informantene svarer nei og understreker at depresjon er litt for stort og alvorlig ord. Informanten trekker frem at det har vært vanskelig dager etter hjemkomsten og der de har følt seg trist, blant annet trist over å ikke kunne bli lenger og bidra med mer. Andre nevner at de var trøtte og slitene. Informantene har blitt spurt om det er hendelser eller historier fra felt som har gjort inntrykk på dem og preget dem etter hjemkomst. Her er det en rekke historier som kommer frem. Enkelte informanter nevner også at det er for mange historier som har preget dem og gjort inntrykk. Blant de fleste historiene som fortelles er det ofte om at barn har vært innblandet:

”Å holde rundt et barn søm er søkk våt og nettopp ankommet land. Den følelsen vil jeg huske for alltid. Barnet sa ingenting men holdt hardt rundt meg lenge, veldig lenge. Jeg kjente redselen hennes og enda kan jeg føle det.” (Informant F)

”Det som gjorde sterkest inntrykk på meg i felt var alle barna, og de eldre menneskene. Det er nok det som også sitter igjen nå i ettertid. Å se barn løpe i gjørme uten sko, og alle de fjerne blikkene deres – det er ikke lett å glemme. Noen ganger drømmer jeg om dem.” (Informant J)

”En dag kom det en båt fullstendig overfylt med flyktninger, jeg sammen med teamet tok imot alle i land. Det var den unge gutten med et barn i armene som jeg aldri kommer til å glemme. Den unge gutten kom mot meg, la barnet i armene mine og bare så på meg med et blikk som sitter godt i minnet. (Informant G)

Sitatene ovenfor viser konkrete eksempler på hendelser som har sittet igjen i minnet hos hjelperen i ettertid. I følge Dyregrov (2002) bidrar innblanding av barn i katastrofer og ulykker til at det skapes eksistensiell usikkerhet og utfordrer sentrale verdier hos hjelperen, blant annet fordi minner fra hjelperens barndom vekkes til live. I tilfellet til informantene oppleves det mer som at hendelsene i felt der barn har vært involvert har påvirket dem fordi de selv har barn. Dette kan begrunnes med at de sammenligner flyktningbarna med sine egne. De prøver blant annet å forstå både barnet og foreldrene ved å sette seg selv i deres situasjon.

Som vi kan se i Figur 3, kan mangelfull utstyr være en stressor for hjelperen i felt, det kan også påvirke etterreaksjoner hos hjelperen. I denne undersøkelsen pekes det ikke på mangelfullt utstyr, men heller mangelfulle ressurser. Informanter peker på situasjoner der de ikke har hatt nok ressurser til å hjelpe flyktningene, det oppgis at dette har satt preg på dem både i felt men også senere etter hjemkomst.

”Du har 200 sultne mennesker i leiren, men ikke nok mat. Det var nok veldig tøft for oss, det var vi som skulle hjelpe flyktningen, men så kunne vi jo ikke gi den hjelpen på grunn av manglende mat, klær, tepper også videre. Vi følte oss alle håpløse til tider” (Informant C)

”Hva gjør du når leiren har 4000 flyktninger, men har kun plass til 1500 inne i telt? Og når man ikke har nok tepper og mat til alle? Herregud det var forferdelig der og da, alt jeg ønsket var å gråte av frustrasjon, men det kunne jeg ikke, vi var deres eneste håp. Fortsatt er det vanskelig å tenke på de menneskene som vi måtte avvise. Sånne ting gjør noe med deg som menneske” (Informant B).

Mangelfulle ressurser i form av mat, klær og plass til flyktninger i leiren kan ansees som stressorer som har satt sitt preg på noen av de frivillige. De som har opplevd en eller flere av disse stressorene beskriver å ha blitt preget både i felt i form av en følelse av frustrasjon, tristhet, sinne og håpløshet. De nevner også at det har vært vanskelig i ettertid å tenke på mennesker som man har avvist og ikke kunne hjelpe grunnet manglende ressurser.

Problemer med søvn etter hjemkomst blir av Dyregrov (2002) nevnt som en vanlig etterreaksjon de første ukene. Det er ulike faktorer som leder til denne problematikken. Søvnproblemer er også en av etterreaksjonene som vi kan finne hos tre av informantene. På spørsmål vedrørende søvnproblemer, påtrengende minner og mareritt er informantenes respons varierende. En rekke av informantene nevner å ha hatt søvnproblemer den første uken etter hjemkomst, men problemet har ikke vært vedvarende hos mange. Det er likevel tre av informantene som nevner problemene knyttet til søvn som de fortsatt har.

” Søvn har jeg slitt med også før jeg reiste til Kos, men ikke på denne måten. De første ukene etter at jeg kom hjem fra Hellas lå jeg i senga søvnløs til tre på natten. Fortsatt har jeg søvnproblemer. Det er jo ikke lett å la være å tenke på disse stakkarslige menneskene, tankene forstyrrer jo søvnen”. (Informant G)

” Søvn er det jeg har slitt mest med i ettertid. Jeg har aldri slitt med søvn før den turen. Det er vel nå flere måneder siden jeg var i Hellas, men jeg merker at jeg ikke sover som før. Jeg drømmer ofte om flyktningene og veldig ofte om barn som jeg ikke klarer å redde. Det er litt rart, jeg synes det gikk fint i Hellas”. (Informant A)

” Jeg hadde veldig store problemer med søvn de første ukene. Alle minner og tanker fra de fem ukene i Hellas ble vekket til live om nettene. Det var forferdelig forstyrrende. Nå har jeg ikke problemer med søvn, men jeg drømmer noen ganger at jeg er i felt og jobber. Jeg også hatt en del mareritt som har omhandlet arbeidet i Hellas” (Informant A)

Tanker og minner fra innsats på krisestedet kan ofte være årsaken til søvnproblemer hos hjelperen (Dyregrov, 2002) Tanker og minner fra felt er noe som flere av informantene understreker som forstyrrende, men det har ikke resultert i søvnforstyrrelser hos flertallet. Det er tre som har opplevd å ha søvnforstyrrelser og kun to av dem som understreker at det er tanker og minner som har forstyrret deres søvn.

Både hjelperens forberedelser i forkant av arbeid på et katastrofe- krisested og oppfølging i forkant, i felt og i etterkant er viktige faktorer for etterreaksjonene som en kan oppleve etter endt tjeneste (Dyregrov, 2002). Det er ikke noe som tyder på at de frivillige har gjort spesielle forberedelser i forkant av avreise til Hellas som frivillig hjelpearbeider. Det er kun to av informantene som nevner å ha forberedt seg i form av å ha tatt kontakt med andre frivillige som har returnert fra felt. Disse to nevner også å ha hatt god kontakt med DiH i forkant og fått god informasjon, men begge nevner at de kjente andre som hadde reist gjennom DiH, noe som har gjort det lettere for dem å skaffe informasjon. Resten av informantene oppgir at det er ikke gjort forberedelser, men har mottatt noe informasjon fra DiH og NLA. Flere nevner at de ikke ante hva de begikk seg ut på og ble litt overrasket når de først ankom de ulike flyktningeleirene i Hellas.

Det kan dermed konkluderes med mangelfull forberedelse hos flertallet av informantene. Manglende forberedelser kan ha resultert til ulike stressorer i felt, som igjen kan ha gitt ulike etterreaksjoner. Flere nevner at de nå i ettertid ser at de ville ha fått gjort mer i felt dersom de hadde forberedt seg på forhånd. Det nevnes blant annet at det i løpet av de første dagene var såpass mange inntrykk og mye informasjon som gjorde at arbeidet ble ineffektiv da det var vanskelig å ta alt innover seg og det ble lite søvn. Det kan argumenteres for at informantene ville ha reagert annerledes for eksempel på manglende ressurser eller lange arbeidsdager i felt dersom de på forhånd hadde hatt informasjon vedrørende dette, de kunne da ha forberedt seg ut i fra denne informasjon. Dette kunne igjen ha påvirket for eksempel etterreaksjoner som skyldfølelse og det å ha dårlig samvittighet i ettertid for å ikke ha gjort nok. Likevel er det viktig å understreke at vi mennesker er forskjellige og reagerer ulikt, uansett hvor mye man forbereder seg vil man ikke vite hvordan vi reagerer på en viss situasjon uten å faktisk ha vært i situasjonen. Med andre ord er det grunnlag for å argumentere at informantene kunne ha reagert annerledes hvis de var mer forberedt, men det er ikke noe fasit som kan bekrefte dette.

Det er viktig å understreke at det er kun en av informantene som nevner å ha fått oppfølging i etterkant av arbeidet i felt. Informanten har deltatt i en debrifing samtale i regi av Humanetisk Forbund. Resterende informanter nevner å ikke ha fått den type eller annen form for oppfølging etter hjemkomst. Noen av dem nevner å ikke ha hatt behov for det, mens andre har ikke visst om det finnes muligheter for for eksempel debrifing samtaler. Informanter som har reist gjennom DiH peker spesielt på manglende oppfølging i etterkant av deres engasjement som frivillig.

”Selv om jeg ikke har hatt behov for oppfølging, vet jeg om flere sårbare sjeler som hadde godt av en samtale... familie og venner forstår ikke alltid det vi har sett i felt og det er dessuten ikke alt du ønsker å fortelle til dine nærmeste.” (Informant J).

Gjennom intervju med en av personene som jobber på administrativt nivå i DiH oppgis det at de frivillige får tilbud om å ha en gruppesamtale etter hjemkomst. Noen av informantene nevner å ha hatt informasjon vedrørende disse gruppesamtalene, men informantene oppgir at disse samtalene tilbys kun i noen utvalgte byer. Dette har resultert i at mange har vært forhindret fra å delta på grunn av for stor geografisk avstand. Dette kan naturligvis ha uheldige konsekvenser for frivillige som har behov for oppfølgingssamtale eller veiledning for å komme tilbake til hverdagen. Konsekvensen av å ikke få hjelp kan for eksempel resultere til at etterreaksjonene som ellers er normalt å få i kortere perioder kan bli langvarige. På DiH sine nettsider oppfordres de frivillige til å ta kontakt med sin fastlege ved umiddelbart behov. Denne oppfordringen kommer i forbindelse med at organisasjonen også opplyser om at arbeidet som frivillig hjelpearbeider i Hellas kan gi etterreaksjoner etter endt tjeneste. Dette bekrefter at organisasjonen er klar over at den type arbeid som de frivillige gjennomfører kan innebære en risiko for uønskede etterreaksjoner etter endt tjeneste. Likevel tyder det ikke på at organisasjonen tilbyr en oppfølgingsordning som sørger for at alle deres frivillige kan benytte seg av, uavhengig av geografiske avstander.

Informant på administrativt nivå fra NLA opplyser at de fokuserer i hovedsak på oppfølging før og under arbeidet i felt. Dersom en av deres frivillige hjelpearbeidere ønsker å få oppfølging av psykolog er NLA behjelpelig med å gi veiledning og informasjon. Informanter som har reist gjennom NLA oppgir å ikke ha fått informasjon vedrørende oppfølgingstilbud etter hjemkomst. Informantene bekrefter derimot god oppfølging spesielt i felt. Noen av informantene nevner at

når man reiser som frivillig har man ansvar selv for sin egen helse i ettertid. Andre uttrykker at det ikke nødvendigvis er bistandsorganisasjonen som må gi oppfølgingen, men at de kan gjerne gi råd og tips om hvor man kan eventuelt få hjelp – dessverre er denne informasjonen lite kjent eller ikke tilgjengelig. Dyregrov (2002) mener oppfølging i etterkant av endt tjeneste i felt er viktig for å forhindre uønskede etterreaksjoner.

Flere av informantene nevner å ha hatt samtaler med andre frivillige som de møtte i felt og med venner hjemme. Oppfølging i felt er også en av de avgjørende faktorene for å forhindre negative etterreaksjoner etter endt tjeneste. Ut i fra informantenes beskrivelse er det helt tydelig at det har vært mangel på oppfølging etter endt tjeneste fra organisasjonens side, videre kan det også tyde på mangel på informasjon hos NLA og DiH vedrørende hvilket oppfølgingstilbud som finnes andre steder. Som belyst i teorikapitlet har oppfølgingssamtaler ifølge Dyregrov (2002) en positiv effekt på hjelperen.

Hvorvidt manglende oppfølging i etterkant av endt tjeneste kan ha resultert i ulike etterreaksjoner hos informantene er vanskelig å konkludere med innenfor rammene av teoriene jeg har brukt i denne oppgaven.

Flere nevner selv at de ikke har hatt behov for den type samtale, mens andre har ikke visst om mulighetene. Uavhengig av om manglende oppfølging har påvirket etterreaksjonen til de frivillige, er funn om manglende oppfølging av betydning da dette i teorien bekreftes som en viktig faktor for å forhindre uønskede etterreaksjoner hos hjelperen. Bare gjennom DiH har det frem til februar 2016 reist ca. 3200 frivillige til Hellas, gjennom NLA har ca. 350 personer reist. Antallet frivillige er mange, det er heller ikke gitt at den type engasjement vil avta ved andre fremtidige krisesituasjoner. Da oppfølging i etterkant av innsats i krise og katastroferammede områdene er avgjørende for å forhindre negative etterreaksjoner, er det nødvendig at informasjon vedrørende den type tilbud er tilgjengelig for de frivillige.

Som nevnt tidligere har informantene benyttet sosiale medier for å dele informasjon og opplevelser fra felt med familie og venner hjemme. I forhold til oppfølging i felt har sosiale medier også hatt en rolle. Flere informanter nevner at det å dele hverdagen via sosiale medier gjorde at de følte seg bedre fordi de da kunne informere flere om situasjonen i Hellas, men også at det ble en form for debrifing for dem. En informant nevner at Facebook ble benyttet for å avlaste seg selv med alle inntrykkene i felt, informanten forteller å ha daglig delt korte innlegg med bilder og tekst:

”Av og til er det lettere å skrive om opplevelsene og inntrykkene, enn å snakke om dem” (Informant F).

Dette viser at sosiale medier har også vært viktige verktøy der det har vært behov for å uttrykke seg uten å måtte være avhengig av oppfølgingstilbud fra organisasjonen eller en lytter.

5.0 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg forsøkt å finne ut hvorfor noen valgte å reise til kriserammede Hellas som frivillig hjelpearbeider under flyktningkrisen i 2015-2016. I tillegg har jeg sett på hvilke etterreaksjoner de frivillige har opplevd som følge innsatsen deres i Hellas.

Det er klare indikasjoner på at informasjon formidlet fra de tradisjonelle mediene som aviser og fjernsyn har påvirket noen av informantenes beslutning om å bli frivillig hjelpearbeider i Hellas. Informasjonen i form av bilder fra både sosiale medier og de tradisjonelle mediene kan ha resultert til atferdsendringer hos flere av informantene, dette kan begrunnes med at de handlet i form av å bli frivillig hjelpearbeider i Hellas som konsekvens av informasjonen som var formidlet gjennom mediene. Et av hovedfunnene som kan si noe om hvorfor informantene som har deltatt i denne undersøkelsen ble frivillige i kriserammede Hellas var at de ønsket å hjelpe flyktningene. Ønsket om å hjelpe har oppstått blant dem som et resultat av at informantene har opplevd og sett gjennom medier som fjernsyn og nettaviser, samt sosiale medier at det har vært behov for forsterkninger i Hellas – i form av personell og materielle ressurser. Videre har bruken av VFI i denne studien vist at det er ikke kun en årsak til at informantene ble frivillige hjelpearbeider i Hellas, motivasjon for dette arbeidet består av flere ulike faktorer. «Verdi», «læring» og «karrieremessige» faktorer anses som de viktigste begrunnelsene for at de ble frivillige i Hellas, men likevel er viktigst av alle faktoren «verdier» - der flertallet av informantene opplyser at de ble frivillige i Hellas fordi de mener det er viktig å hjelpe andre mennesker.

Det er gjort flere funn som tyder på at de frivillige hjelpearbeiderne som reiste fra Norge til Hellas har etter endt tjeneste i Hellas opplevd ulike etterreaksjoner. Etterreaksjoner som skyldfølelse, søvnproblemer, endring i verdier og prioriteringer finner vi blant informantene

som mest fremtredende. Funnene viser at flere av etterreaksjonene er en direkte konsekvens av ulike stressorer som de frivillige har opplevd, også i felt. Stressorene i felt er blant annet knyttet til lange arbeidsdager, mangel på organisering og ledelse og mangel på ressurser.

Det er også gjort funn som viser at det er manglende oppfølging av de frivillige etter hjemkomst, men det er ikke gjort funn som kan bestemt fastslå en klar sammenheng mellom manglende oppfølging i etterkant og etterreaksjonene. Allikevel påpeker teorien at oppfølging etter endt tjeneste vil føre til at man unngår uønskede etterreaksjoner.

5.1 Veien videre

Litteraturen viser at frivillige har en viktig rolle i krise og katastrofe situasjoner. Funn i denne oppgaven viser at mennesker blir engasjert og ønsker å bistå inder krisesituasjoner. Jeg ønsker å gi forslag til videre forskning basert på funn som har fremkommet i denne oppgaven.

Det foreslås for fremtidige oppgaver å finne ut hvorvidt det i beredskapsplaner blir tatt høyde for spontan frivillig respons i krisesituasjoner. Det er også interessant å finne ut hvordan det kan bli gjort mer nytte av frivillige som ressurser i håndtering av en krise eller ulykke. Dynes (1994) påpeker for eksempel at beredskapsplanleggere ser på den frivillige responsen der situasjonell altruisme oppstår som problematisk og uønsket hos de tradisjonelle krisehåndteringsaktørene. I hovedsak fordi disse utfordrer de etablerte strukturene, men også at aktørene mener arbeidet blir uoversiktlig. En fremtidig oppgave kunne ha belyst hvordan samarbeidet mellom de frivillige og de etablerte beredskapsaktørene kunne fungert bedre. Eller hvordan de etablerte beredskapsaktørene kunne i sine planer ta høyde for spontan respons fra frivillige som ønsker å bistå under krisesituasjoner. Slik bistand er kommet for å bli, og da burde beredskapsaktører forsøke å tilpasse seg denne realiteten.

Spontan frivillig engasjement i kriser kan også bidra til utfordringer i forhold til krisehåndtering, dette fordi de ofte ikke er underlagt de samme prosedyrene som de profesjonelle aktørene, de frivillige følger noen gang egne alternative planer. Det vil derfor være interessant å finne ut hvilke konsekvenser dette kan ha for det helhetlige arbeidet med håndtering av en krise eller en katastrofe.

Litteraturliste

Bøker

- Berulfsen, B., & Gundersen, D. (1989). *Fremmedordbok*. Oslo: Kunnskapsforlagets blå ordbøker.
- Blaikie, N. (2010). *Designing Sosial Research* (Vol. 2). Cambridge, UK: Polity Press.
- Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2012). *"Kvalitativ metoder, Empiri og teoriutvikling"* (1 ed.). Glydendal Norsk Forlag AS.
- Danemark, B., & Karlsson, C. J. (1997). *Att förklara samhället*. Lund: Studentlitteratur.
- Dyregrov, A. (2002). *Katastrofe psykologi* Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Engen, O. A. H., Kruke, B. I., Lindøe, P. H., Olsen, K. H., Olsen, O. E., & Pettersen, K. A. (2016). *Perspektiver på samfunnssikkerhet*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Gentikow, B. (2005). *Hvordan utforsker man medieerfaringer?*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand: Høyskoleforlaget. .
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen., L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4 ed.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Kadushin, C. (2012). *Understanding social networks*. Oxford New York: Oxford University press.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3 ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- .
- Olsen, O. E., Mathiesen, E. R., & Boyesen, M. (2008). *Media og krisehåndtering*. (2 ed.). Oslo: Høyskoleforlaget.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode: en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier.*: Universitetsforlaget. .
- Repstad, P. I. (2007). *Mellom nærhet og distanse. Kvalitativ metode i samfunnsfag.* : Universitetsforlaget.
- Rosenthal, U., Boin, A., & Comfort, L. K. (2001). *Managing crises. Threats, dilemmas, opportunities*. Springfield: Illinois.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Wollebæk, D., Selle, P., & Lorentzen, H. (2000). *Frivillig innsats*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Yin, R. K. (2014). *Case Study Research – Design and Methods*. London: SAGE Publications Ltd
- .

Artikler

- Braun, V., & Clarke, V. (2013). *Successful qualitative research: A practical guide for beginners*. Sage.
- Clary E. Gil, Mark Snyder, & Stukas, A. A. (1996). *Volunteers' Motivations: Findings from a National Survey*. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 25(4), 485-505.

- Clary, E. G., Mark Snyder, Robert D. Ridge, John Copeland, Arthur A. Stukas, Haugen, J., & Miene, P. (1998). Understanding and assessing the motivations of volunteers: a functional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1516 - 1530.
- Clary, E. G., & Snyder, M. (1999). The Motivations to Volunteer: Theoretical and Practical Considerations. *Current Directions in Psychological Science*, 8 5. doi:10.1111/1467-8721.00037
- Cnaan, R. A., Handy, F., & Wadsworth, M. (1996). Defining Who is a Volunteer: Conceptual and Empirical Considerations. *SAGE journals*, 25(3), 364-383. doi:<https://doi.org/10.1177/0899764096253006>
- Dynes, R. R. (1994). *Situational Altruism: Toward an explanation of pathologies in disaster assistance*. Paper presented at the Sociology of Disasters, XI11 World Congress of Sociology, University of Delaware. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.966.3976&rep=rep1&type=pdf>
- Dynes, R. R., & Quarantelli, E. L. (1977). Helping Behavior in Large Scale Disasters: A Social Organizational Approach (Vol. 48). University of Delaware: Disaster Research Center.
- Golbeck, J. (2007). The dynamics of web-based social networks: Membership, relationship, and change. *First monday*, 12(11).
- Helslootn, I., & Ruitenber, A. (2004). Citizen Response to Disasters: a Survey of Literature and Some Practical Implications. *JOURNAL OF CONTINGENCIES AND CRISIS MANAGEMENT*, 12(3), 98-111.
- Hur, J. Y. (2012). Disaster management from the perspective of governance: case study of the Hebei Spirit oil spill. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 21(3). doi:<http://dx.doi.org/10.1108/09653561211234471>
- Huuse, C. (2016). Hellas.- Det er en absolutt krisk situasjon. VG. Retrieved from <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/flyktningskrisen-i-europa/hellas-det-er-en-absolutt-kritisk-situasjon/a/23632742/>
- Leventhal, D. H. (2009). Altruism and Volunteerism: The perceptions of altruism in four disciplines and their impact on the study of volunteerism. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 39(3), 271-299. doi:10.1111/j.1468-5914.2009.00405.x
- Liath, S. (2004). Averting a disaster within a disaster: the management of spontaneous volunteers following the 11 September 2001 attacks on the World Trade Center in New York. from Institute for Volunteering Research http://www.ivr.org.uk/images/stories/Institute-of-Volunteering-Research/VA-Documents/VA6_2/article1_sharon.pdf
- Perry, R. W., & Lindell, M. K. (2003). Preparedness for Emergency Response: Guide- lines for the Emergency Planning Process. *Disasters*, 24(4), 336-350.
- Phillips, B. D. (1986). The Media In Disaster Treath Situations: Some Possible Relationships Between Mass Media Reporting and Voluntarism. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 4(3), 7-26.
- Smith, D. H. (1994). Determinants of Voluntary Association Participation and Volunteering: A Literature Review. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 23(3), 21-36. doi:10.1177/089976409402300305
- Whittaker, J., McLennan, B., & Handmer, J. (2015). A review of informal volunteerism in emergencies and disasters: Definition, opportunities and challenges. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 13, 358-368 doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijdr.2015.07.010>

- Wilson, J. (2012). Volunteerism Research: A Review Essay. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 41(2), 176–212. doi:DOI: 10.1177/0899764011434558
- Wilson, J., & Musick, M. (1997). Who Cares? Toward an Integrated Theory of Volunteer Work. *American Sociological Association*, 62(5), 694-713.

Rapporter

- Barbara Lopes Cardozo, Carol Gotway Crawford, Cynthia Eriksson, Julia Zhu, M. S., Alastair Ager, David Foy, . . . Simon, W. (2012). *Psychological Distress, Depression, Anxiety, and Burnout among International Humanitarian Aid Workers: A Longitudinal Study*. Retrieved from PLOS ONE:
<http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0044948>
- Commission, E. (2016). EUROPEAN CIVIL PROTECTION AND HUMANITARIAN AID OPERATIONS [Press release]. Retrieved from http://ec.europa.eu/echo/refugee-crisis_en
- Fladmoe, A., Sætrang, S., Eimhjellen, I., Johnsen, K. S., & Enjolras, B. (2016). *Nordmenns bidrag i yktningsituasjonen*. Retrieved from Bergen/Oslo:
- Gjørsv, A. b., Auglend, R. L., Bokhari, L., Enger, E. S., Gerkman, S., Hagen, T., . . . Straume, K. (2012). *Rapport fra 22.juli- kommisjonen*. Oslo Retrieved from <https://www.regjeringen.no/contentassets/bb3dc76229c64735b4f6eb4dbfcdbe8/no/pdfs/nou201220120014000dddpdfs.pdf>.
- Lorentzen, H. k., & Rogstad, J. (1994). *Hvorfor frivillig? Begrunnelser for frivillig sosialt arbeid*. Retrieved from Oslo: [http://www.samfunnsforskning.no/Publikasjoner/Rapporter/Alle-rapporter/1994-011/\(language\)/nor-NO](http://www.samfunnsforskning.no/Publikasjoner/Rapporter/Alle-rapporter/1994-011/(language)/nor-NO)
- Ray Drainville, Jim Aulich, Simon Faulkner, Lisa Procter, Sam Gregory, Claire Wardle, . . . Vis, F. (2015). *the iconic image on socialmedia: a rapid research response to the death of aylan kurdi**. Retrieved from Visual Social Media Lab:
https://www.dropbox.com/s/hnydewwtido6nhv/VISSOCMEDLAB_AYLAN_KURDI_REPORT.pdf?dl=0
- Shaw, D., Smith, C. M., Heike, G., Harris, P. M., & Scully, D. J. (2015). *Spontaneous volunteers: Involving citizens in the response and recovery to flood emergencies*. Retrieved from University of Manchester and the University of Warwick:
- Wollebæk, D., Sætrang, S., & Fladmoe, A. (2015). *Betingelser for frivillig innsats, Motivasjon og kontekst*. Retrieved from Oslo/Bergen:

Nyhetsartikler og nettsider

- DiH. (2017). Vårt formål. Retrieved from <https://www.drapenihavet.no/no/hjem/>
- E24. (2016). Hellas sliter med flyktningstrøm. Retrieved from <http://e24.no/makro-og-politikk/flyktningkrisen-i-europa/hellas-sliter-med-flyktningstroem/23501752>
- Fleming, M. (2015). Statement by UN High Commissioner for Refugees, António Guterres on refugee crisis in Europe [Press release]. Retrieved from <http://www.unhcr.org/55e9459f6.html>
- Flyktninghjelpen. (2016). Vårt arbeid i Hellas. Retrieved from <https://www.flyktninghjelpen.no/herjobbervi/europa/vart-arbeid-i-hellas/>
- Hauge, P. O. (2015). Tidslinje for flyktningkrisen i Europa. Retrieved from <https://www.nrk.no/urix/tidslinje-for-flyktningkrisen-i-europa-1.12543443>
- Johnson, S. (2015). Who is doing what and where in the European Refugee response. Retrieved from <http://simonjohnson.github.io/europe-refugees-16-3w/>

- Kantor, J. (2016). The Hidden Costs of Volunteering in Greece. *Pacific Standars*. Retrieved from <https://psmag.com/the-hidden-costs-of-volunteering-in-greece-7fe7248b15e4>
- Kirkerud, K. (2015). Bildet av Laith og familien rører en hel verden: Dette er historien bak. Retrieved from <http://www.tv2.no/a/7280778/>
- Knudsen, S. Ø. (2007, 25.04.2007). Hjelpearbeidere sliter med traumer. *Nrk*. Retrieved from <https://www.nrk.no/norge/hjelpearbeidere-sliter-med-traumer-1.2305303>
- Millman, J. A. (2015). A million refugees and migrants flee to Europe in 2015 [Press release]. Retrieved from <http://www.unhcr.org/567918556.html>
- Paust, T. (2016). Flyktningkrisen: Barn legger seg ned på togsjennene. Retrieved from <http://www.nettavisen.no/nyheter/utenriks/flyktningkrisen-barn-legger-seg-ned-pa-togskinnene/3423203260.html>
- Røde-Kors. (2015). Hellas. Retrieved from <https://www.rodekors.no/vart-arbeid/internasjonaleuropa/hellas/>
- Wedén, A. S. (2015). Dette må du vite om flyktningkrisen. Retrieved from <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/flyktningkrisen-i-europa/dette-maa-du-vite-om-flyktningkrisen/a/23520416/>

Vedlegg

Vedlegg1: Volunteer Function Invenstory (VFI)

Dette skjemaet er for deg som har deltatt som frivillig hjelpearbeider i Hellas under flyktningstrømmen i år 2015-2016. Skjemaet blir behandlet konfidensielt og alle svar blir behandlet anonymt. Svarene blir benyttet for å finne ut av motivasjonen for frivilligarbeid i lys av flyktningstrømmen i Hellas.

Dette skjemaet inneholder 30 påstander om motivasjonen for frivillig arbeid. Vennligst sett en sirkel rundt nummeret for hver påstand ut i fra hvor mye den stemmer overens med din motivasjon for frivilligarbeid i Hellas. Hver av påstandene er nummerert med en skala fra 1 til 7, der 1 betyr svært lite viktig og der 7 betyr svært viktig. Det er ingen riktige eller gale svar, vær vennlig og svar på alle utsagnene. Hvis du har behov for å endre svar, kan du sette en X over sirkelen som du angrer på, deretter markere den riktige sirkelen der du ønsker.

1   2   3   4   5   6   7
 Svært lite viktig   En del viktig   Svært viktig

1. Å være frivillig kan gi mulighet for senere lønnsarbeid	1	2	3	4	5	6	7
2. Jeg har venner som jobber som frivillig	1	2	3	4	5	6	7
3. Jeg bryr meg om dem som har det verre enn meg selv	1	2	3	4	5	6	7
4. Folk som står meg nær har oppfordret meg til å arbeide frivillig	1	2	3	4	5	6	7
5. Jeg føler meg betydningsfull når jeg arbeider som frivillig	1	2	3	4	5	6	7
6. Folk jeg kjenner synes det er viktig å arbeide for bedre nærmiljø	1	2	3	4	5	6	7
7. Er jeg nedfor får frivillig arbeid meg til å føle meg bedre	1	2	3	4	5	6	7
8. Jeg er spesielt opptatt av den gruppen jeg jobber med	1	2	3	4	5	6	7
9. Som frivillig føler jeg meg mindre ensom	1	2	3	4	5	6	7
10. Jeg kan få kontakter som kan hjelpe meg i arbeidslivet	1	2	3	4	5	6	7
11. Som frivillig har jeg mindre skyldfølelse ovenfor dem som er dårligere stilt	1	2	3	4	5	6	7
12. Jeg kan lære mer om det jeg arbeider for	1	2	3	4	5	6	7
13. Frivillig arbeid gir meg økt selvfølelse	1	2	3	4	5	6	7
14. Som frivillig kan jeg få mulighet til å se ting fra nye perspektiv	1	2	3	4	5	6	7
15. Å være frivillig gir meg anledning til å prøve ut ulike jobbmuligheter	1	2	3	4	5	6	7
16. Jeg har medfølelse med dem som har det vanskelig	1	2	3	4	5	6	7
17. Folk jeg omgås synes arbeid for bedre nærmiljø er svært viktig	1	2	3	4	5	6	7
18. Som frivillig lærer jeg noe gjennom praktisk erfaring	1	2	3	4	5	6	7
19. Jeg synes det er viktig å hjelpe andre	1	2	3	4	5	6	7
20. Å være frivillig gir meg mulighet til å bearbeide personlige problemer	1	2	3	4	5	6	7

21. Frivillig arbeid gjør det letter for meg i jobben min	1	2	3	4	5	6	7
22. Jeg kan gjøre noe konkret for saker som opptar meg	1	2	3	4	5	6	7
23. Folk jeg kjenner godt utfører også frivillig arbeid	1	2	3	4	5	6	7
24. Som frivillig slipper jeg å tenke så mye på egne problemer	1	2	3	4	5	6	7
25. som frivillig kan jeg lære å omgås ulike mennesker	1	2	3	4	5	6	7
26. Som frivillig føler jeg at det er behov for meg	1	2	3	4	5	6	7
27. Som frivillig blir jeg mer fornøyd med meg selv	1	2	3	4	5	6	7
28. Det er bra å ha attest på at jeg har vært frivillig	1	2	3	4	5	6	7
29. Frivillig arbeid er en måte å få nye venner på	1	2	3	4	5	6	7
30. Gjennom frivilligarbeid lærer jeg meg selv bedre å kjenne	1	2	3	4	5	6	7

Tilhørende vedlegg 1

Skoring:

Påstandene 7, 9, 11, 20, 24 er gjeldende for Beskyttende begrunnelse

Påstandene 2, 8, 16, 19, 22 er gjeldende for verdi begrunnelse

Påstandene 1, 10, 15, 21, 28 er gjeldende for karriere begrunnelse

Påstandene 2, 4, 6, 17, 23 er gjeldende for de sosiale begrunnelse

Påstand 12, 14, 18, 25, 30 er gjeldende for læring begrunnelse

Påstand 5, 13, 26, 27, 29 er gjeldende for selvaktelse begrunnelse

Vedlegg 2: Resultater av VFI for hver informant presentert i tabeller

Frivillig A- Dråpen i Havet	Funksjon skala
Verdier	6,6
Beskyttende	1
Karriere	2,4
Sosial	1,8
Læring	6,2
Selvaktelse	2

Frivillig B- Dråpen i Havet	Funksjon skala
Verdier	6,8
Beskyttende	1,6
Karriere	3
Sosial	5
Læring	5,2
Selvaktelse	1

Frivillig C- Dråpen i Havet	Funksjon skala
Verdier	5,4
Beskyttende	1
Karriere	5,2
Sosial	3,6
Læring	6
Selvaktelse	2,2

Tilhørende vedlegg 2

Frivillig D- Dråpen i Havet	Funksjon skala
Verdier	7
Beskyttende	2,4
Karriere	2
Sosial	3,2
Læring	4,2
Selvaktelse	1,5

Frivillig E- Dråpen i Havet	Funksjon skala
Verdier	6
Beskyttende	2
Karriere	3,2
Sosial	2,8
Læring	2,6
Selvaktelse	1

Frivillig F- Northern Lights Aid	Funksjon skala
Verdier	6,4
Beskyttende	1,6
Karriere	4
Sosial	4
Læring	5,4
Selvaktelse	2,5

Frivillig G- Northern Lights Aid	Funksjon skala
Verdier	6,8
Beskyttende	2
Karriere	2,2
Sosial	3,2
Læring	5,8
Selvaktelse	1,5

Tilhørende Vedlegg 2

Frivillig H- Northern Lights Aid	Funksjon skala
Verdier	7
Beskyttende	1
Karriere	2
Sosial	2
Læring	4,2
Selvaktelse	2

Frivillig I- Northern Lights Aid & Dråpen i Havet	Funksjon skala
Verdier	6,2
Beskyttende	2
Karriere	3,2
Sosial	2,2
Læring	4,8
Selvaktelse	1

Frivillig J- Northern Lights Aid & Dråpen i Havet	Funksjon skala
Verdier	5,6
Beskyttende	2,2
Karriere	2
Sosial	4
Læring	6,8
Selvaktelse	3

Vedlegg 3: Informasjonsbrev til informantene

Informasjonsbrev og forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med masteroppgave i Samfunnssikkerhet

Dette er en formell forespørsel til deg om du ønsker å delta i intervju til min masteroppgave i samfunnssikkerhet. Tema for masteroppgaven er frivilliges engasjement og håndtering av flyktningkrisen i Middelhavet.

Oppgaven planlegges å være ferdigstilt 1.juni.2017. Min veileder ved Universitet i Tromsø er Maria Hammer. Dette prosjektet er selvstendig, det er kun jeg som er prosjektleder. Dersom der er noe du lurer på kan du ta kontakt med meg på telefonnummer: XXX XX XXX eller på Mail: XXXXX

Jeg vil informere om at deltakelsen er frivillig, og at samtykket kan trekkes tilbake så lenge studien pågår, uten at det trengs å oppgi årsak.

Prosjektets bakgrunn

Med dette prosjektet ønsker jeg å gjøre en kvalitativ studie av hvorfor noen valgte frivillig å reise til Hellas for å bistå med bistandsarbeid under flyktningkrisen i Middelhavet. Studiet vil fokusere på motivasjonen for det frivillige engasjementet og hvordan dette arbeidet har påvirket de frivillige etter endt tjeneste.

Hva skjer med informasjonen du gir?

Jeg ønsker å bruke båndopptak og ta notater under intervjuet. Vi blir sammen enige om tid og sted for intervjuet. Etter at intervjuet er gjennomført vil lydfilen med opptaket bli overført til en bærbar PC og slettet fra båndopptaket. Lydfilen lagres enten med eget navn eller organisasjon. Dette er avhengig av hva du samtykker i samtykkeerklæringen som er lagt ved i denne mailen. Dersom du ønsker at din lydfil skal bli lagret anonymt må dette oppgis, da vil jeg lagre lydfilen med et nummer. Det er kun prosjektleder som har tilgang til lydfilene. Lydfilene blir transkribert, og det transkriberte intervjuet vil også bli merket med enten eget navn eller anonymisert, det er igjen etter hva du samtykker til.

Ved bruk av de transkriberte intervjuene i oppgaven vil det bli brukt innhold og sitater fra intervjuene. Her vil forskeren bruke informantens navn eller organisasjon, alt etter hva du

samtykker til nedenfor. Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt og opptakene vil bli slettet når oppgaven er ferdig innen juni.2016.

Dersom du ønsker å delta, er det fin om du skriver under den vedlagte samtykkeerklæringen og sender den tilbake til meg eller at du har den klar når vi møtes til intervju.

Med vennlig hilsen

Naska Xas

Vedlegg 4: Samtykkeerklæring

Samtykke til å delta i forskningsprosjektet

Jeg bekrefter at jeg har fått informasjon om forskningsprosjektet Ja Nei

Jeg er villig til å delta i forskningsprosjektet Ja Nei

Jeg samtykker at dataen kan lagres på PC med eget navn Ja Nei

Jeg samtykker at dataen kan lagres på PC med organisasjonens navn Ja Nei

Jeg samtykker at intervjuene kan benytte mitt navn i oppgaven Ja Nei

Jeg samtykker at intervjuene kan benytte navnet til organisasjon jeg har reist gjennom i oppgaven Ja Nei

Jeg har mottatt skriftlig informasjon om prosjektet og er villig til å delta i studien:

(Signatur av deltaker, dato)

Vedlegg 5: Godkjenning av prosjektet fra NSD

Maria Hammer
Institutt for ingeniørvitenskap og sikkerhet UiT Norges arktiske universitet

9037 TROMSØ

Vår dato: 07.04.2017

Vår ref: 53396 / 3 / AGH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 02.03.2017. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>53396</i>	<i>Forebygging av uønskede etterreaksjoner blant frivillige hjelpearbeidere i ad hoc hjelpeorganisasjoner</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>UiT Norges arktiske universitet, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Maria Hammer</i>
<i>Student</i>	<i>Naska Xas</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Intervjuguide til informanter som har reist til Hellas som frivillige hjelpearbeidere

Del 1

Hva er din alder?

Hva er din yrkesstatus?

Hvilken organisasjon har du reist gjennom for å bistå med frivilligarbeid til flyktninger?

Tok du selv kontakt med organisasjonen?

Hvor reiste du til?

Kan fortelle når du reiste og hvor lenge du ble?

Hvor hentet du informasjon i fra vedrørende flyktnings situasjonen i Hellas og informasjon om å bli frivillig?

Har du reist flere ganger eller vurdert å reise igjen for å gi mer bistand?

Hva var motivasjonen din for å reise og jobbe som frivillig?

Har du erfaring fra frivilligarbeid? Hvis ja, hva slags erfaring?

Kan du fortelle hva dine arbeidsoppgaver var?

Hvor mange timer jobbet du per dag?

Hvordan forberedte du deg i forkant av avreise?

Hadde du på forhånd forestilt deg ulike utfordringer eller hendelser som kunne dukke opp?

Dersom ja, fortelle gjerne konkret hvilke utfordringer du hadde forestilt deg i forkant og om du opplevde noe av det du hadde forestilt deg.

Var det å jobbe som frivillig slik du hadde forestilt deg eller var det annerledes? Dersom det var annerledes fortell gjerne på hvilken måte det var annerledes.

Hvilken oppfølging har du fått fra din organisasjon i forkant av din avreise til felt?

I tilfelle du skulle havnet i en nødsituasjon (der ditt eller andres liv stod i fare), hadde du informasjon om hvem du kunne ta kontakt med?

del 2:

Opplevde du stress i perioden du arbeidet som frivillig? Hvis, ja fortell gjerne hva det var som førte til stress.

Opplevde du situasjoner som du synes var belastende mens du arbeidet? Hvis ja, fortell gjerne mer om dette

Snakket du med andre personer om dine opplevelser mens du arbeidet? Hvis ja, hvem hadde du disse samtalene med, Eks. Andre frivillige, familie, aktører fra organisasjonen osv.

Hva gjorde sterkest inntrykk på deg i forhold til flyktningenes situasjon?

Kan du fortelle hvordan det var å komme hjem fra Hellas til Norge etter at arbeidet var gjennomført?

Er det hendelser, mennesker eller historier som har gjort strekt inntrykk på deg og som i ettertid har preget deg? Hvis ja, hvordan har du blitt preget?

Har du opplevd depresjon i etterkant av ditt engasjement som frivillig?

Har du opplevd å slite med søvn i etterkant av ditt engasjement som frivillig?

Har du slitet med å ha påtrengende minner etter hjemkomst?

Har erfaringen som frivillig hjelpearbeider for flyktningene på noen måte bidratt til endringer i verdier, holdninger eller prioriteringer hos deg? Hvis ja, utdyp gjerne.

Hvilken oppfølging har du fått av organisasjonen du reiste gjennom i etterkant av ditt engasjement?

Har du fått oppfølgingssamtale fra din organisasjon etter hjemkomst?

Hva synes du var mest utfordrende med å arbeide som frivillig og hvorfor?

Hva synes du var mest givende ved å ha deltatt som frivillig hjelpearbeider?

Har du brukt sosiale medier til å formidle om dine opplevelser i perioden du arbeidet som frivillig eller i etterkant? Hvis ja, hva var målet med bruken?

Hva vil du trekke frem som en positiv erfaring etter å ha vært frivillig?

Er det noe du vil trekke frem som var lærerikt fra perioden du har vært frivillig?

Er det noe du mener burde bli forbedret med tanke på oppfølging av de frivillige? Hvis ja, hva kan forbedres og hvorfor er det behov for denne forbedringen?

Tusen takk for din deltakelse i dette forskningsprosjektet. Ved ønske om å lese resultatet av forskningen kan du send en mail til meg (XXXX.XXXX@gmail.com) så vil du få tilsendt et eksemplar. Prosjektet ferdigstilles 1.juni.2017.

Med vennlig hilsen

Naska Xas

Intervjuguide til informanter ved administrasjonen hos DiH og NLA

Del 1

Hva heter navnet på organisasjonen du tilhører?

Når og hvordan ble organisasjonen stiftet?

Hvorfor ble din organisasjon stiftet?

Hva bistår din organisasjon med i forhold til flyktningkrisen (hva slags arbeidsoppgaver har deres frivillige)?

Hvor mange frivillige har reist til ulike flyktningleir gjennom deres organisasjon?

Hvor operer din organisasjon med bistand?

Hvordan driftes din organisasjon? (mottar organisasjoner for eksempel økonomiske midler fra frivillige, staten eller andre organisasjoner)

Rekrutterer din organisasjon frivillige hjelpearbeidere? Hvis ja fortelle gjerne om denne prosessen, hva slags krav dere setter, og hva dere ser etter av kvalifikasjoner hos de frivillige.

Har de frivillige tatt kontakt med din organisasjon for å reise gjennom dere? Hvordan bestemmer dere hvem som får reise til felt og hvem som eventuelt ikke får?

Del 2

Har dere kriterier for hvem som kan reise gjennom din organisasjon for å bistå i arbeidet med flyktningkrisen? Dersom ja, fortelle gjerne om disse kriteriene.

Er det noen som ikke får reise til felt gjennom deres organisasjon? Hvis ja, fortell gjerne hvorfor?

Finnes det ordninger for å forberede de frivillige i forkant av avreise til flyktningleiren/e? Hvis ja, fortell gjerne hvordan denne forberedelsen skjer og hva det legges vekt på.

Finnes det et støtteapparat for de frivillige under arbeidet i flyktningleirene? Hvis ja, fortell gjerne om hvordan dette er organisert.

Hvilken oppfølging får de frivillige fra din organisasjon i etterkant av deres engasjement?

Samarbeider dere med andre organisasjoner i forhold til oppfølging av deres frivillige hjelpearbeidere?

Har de frivillige hjelpearbeiderne mulighet til å ha samtaler med folk fra organisasjonen eller andre profesjonelle aktører hvis de har behov for å snakke om opplevelser som kan virke belastende?

Har din organisasjon en beredskapsplan for håndtering av traumatiserte hjelpearbeidere, eller en beredskapsplan dersom det skulle skje en uønsket hendelse med en av deres frivillige? (for eksempel dersom en av de frivillige blir rammet av akutt sykdom, ulykke, kidnapping også videre.)

Hvilke tiltak finnes det i din organisasjon for å forhindre at de frivillige som reiser ikke skal slite psykisk i etterkant av engasjementet?

Hva slags utfordringer mener du din organisasjon står ovenfor med tanke på oppfølging av de frivillige hjelpearbeiderne for eksempel før, under og etter deres engasjement i felt?

Dersom din organisasjon står ovenfor utfordringer med tanke på spørsmål nummer 21, hva mener du må gjøres for å kunne håndtere eventuelle utfordringer?

Tusen takk for din deltakelse i dette forskningsprosjektet. Ved ønske om å lese resultatet av forskningen kan du send en mail til meg (XXX.XXXX@gmail.com) så vil du få tilsendt et eksemplar. Prosjektet ferdigstilles 1.juni.2017.

Med vennlig hilsen

Naska Xas